

Krkonoše - pohled z cesty nad Martinovou boudou na jihovýchod.

Foto Jiří Bruník

PROMĚNY SVĚTA A NAŠEHO ŽIVOTA

„Jsme první generací, která žije v této (tj. globální kosmopolitní - pozn. autora) společnosti, jejíž obrysy zatím vidíme jen matně,“ říká Anthony Giddens. A dodává, že globalizace - alespoň prozatím - není řád řízený kolektivní lidskou vůlí, ale že se naše společnost rozvíjí anarchicky a nahodile, pod tlakem směsice různých vlivů. Současně ale tento britský sociolog s jistým optimismem říká, že pocit bezmoci, který zakoušíme, není známkou osobních selhání, ale odrazem neschopnosti našich institucí. „Ty, které máme, je třeba přebudovat nebo musíme vytvořit instituce nové. Globalizace totiž není pouhým průvodním, bezvýznamným jevem našeho života. Je posunem v našich životních poměrech jako takových. Je to způsob, jakým dnes žijeme.“ (A. Giddens: *Unikající svět*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000).

Giddens dále také říká, že globalizace není jen samotné propojení světa, ale má množství rozmanitých dimenzí. Připomíná, že i věda a technologie se globalizují a zmiňuje i nové formy rizika a nejistoty, jmenovitě ty, jež do našeho života přináší globální elektronická ekonomika. Nicméně se však v této knize prvořadě věnuje těm nejobecnějším problémům dnešní doby - vlivu globalizace na osobní život člověka, konfrontaci globalizace a společenských tradic, ohrožování životního prostředí, ale i prohlubování či tzv. „demokratizaci demokracie“. Ale právě v této souvislosti se ukazuje užitečné věnovat pozornost i tzv. „glokalizaci“, o které se zmiňuje např. kanadský sociolog David Lyon (D. Lyon: *Ježíš v Disneylandu / Náboženství v postmoderní době*. Praha : Mladá fronta, 2002). Pojem původně zavedl Roland Robertson k zachycení problematiky projekce globálních ekonomických prvků do lokálních podmínek. Dnes je

SLOVA

K ZAMYŠLENÍ

„Když byl člověk ještě celistvý a ne smutná hromádka rozervaných kusů, tvořily spolu poezie a myšlení jediný projev jeho ducha. Jak říká Jaspers, celistvé vyjádření člověka vždy postupovala filosofie, od magie rituálních slov k předvádění lidských osudů, od vzývání bohů k modlitbám. A první filosofie, prvotní zkoumání kosmu, úsvit vědění, který nacházíme u předsokratovců, nebylo nic jiného než krásná, hluboká poezie.“

Nové přiblížení se mýtu přinesla romantická vzpoura. Předromantický génius Vico už jasně viděl, co mnozí myslitelé ještě dlouho po něm nepochopili. A do značné míry právě díky jeho myšlenkám začalo přehodnocování mýtů, které vrcholí za našich dnů ve Freudovi a Jungovi za paradoxní spolupráce Lévy-Bruhla: v postupném vývoji díla tohoto etnografa se totiž paradoxně potvrzuje marnost jakéhokoli pokusu o úplnou racionalizaci člověka. Začal psát své vědecké dílo, aby dokázal přechod od „primitivní“ mentality k „pozitivnímu“ vědomí, ale za několik desetiletí musel dramaticky přiznat svou porážku a nakonec uznal, že neexistuje žádná „primitivní“ či „předlogická“ mentalita jako nižší vývojové stadium člověka, nýbrž že obě roviny leží ve všech epochách a kulturách vedle sebe. Všimněme si, že právě toto „pozitivní“ (to adjektivum mi připadá velmi žertovné, nemohu se mu však vyhnout) mentalita naočkovala Západu nejen myšlenku, že naše technická kultura je vyšší než ostatní, ale také ze stejných příčin a důvodů myšlenku, že mužský duch je díky svému většímu sklonu k logice vyšší než ženský...“

Úryvek z eseje Ernesta Sabata „Potřeba mýtu“. In: Ernesto Sabato: Spisovatel a jeho přízraky. Praha : Mladá fronta, 2002.

ovšem častěji tímto termínem označován povýtce manipulativní proces, např. ve sféře marketingu cílená aplikace globální ekonomické strategie na lokální prostředí. Podle D. Lyona pomáhá globalizace utvářet spotřebitele resp. vede spotřebitele k tomu, aby sám sebe utvářel k obrazu, který je v zájmu ekonomiky. Je ovšem zřejmé, že globalizace se neprojevuje pouze v oblasti obchodu, ale (samozřejmě také v zájmu ekonomiky) v celé kulturní sféře. Navíc se tento proces připojuje k ostatním postmoderním změnám a tudíž i ke zintenzivňování kulturních kontaktů a ruku v ruce s tím ke zpochybňování či přinejmenším k rozostřování tradičních kulturních hranic.

Nás však asi nejvíce zajímá, jak se globalizace resp. globalizace projevuje v prostředí vědy a technologie, jmenovitě pak ve sféře medicíny a zdravotnictví. A. Giddens ve shora citované knize říká, že náš vztah k vědě a technologii je dnes docela jiný, než v minulosti: „V západní společnosti věda přibližně po dvě století fungovala jako svého druhu tradice. Vědecké poznání mělo tradici překonávat, ale ve skutečnosti se samo stalo zvláštní tradicí. Představovalo něco, co většina lidí respektovala, ale co bylo vzhledem k tomu, co dělali, vnější.“ V dnešní době je, podle Giddense, vztah člověka k vědě radikálně odlišný: „Čím více se věda a technologie míchá - a to na globální úrovni - do našeho života, tím více tento pohled přestává platit.“ S tím lze jistě souhlasit. Stále nové poznatky biologie, medicíny či chemie, nezřídka předkládané v médiích jako klíčový problém zdraví a osobního štěstí, ovlivňují člověka v jeho vnímání světa i sebe samého, a to ne vždy v tom nejsprávnějším směru. Současně si ale také stále více zvykáme na to, že vědecké poznání není tak docela jednoznačné, ale naopak dosti proměnlivé nebo i protirečící si. Ale to už je na vině také další dimenze naší doby - pokrok informačních technologií. Zatím co ještě před půl stoletím trvala cesta vědecké informace k adresátům měsíce a někdy i roky, dnes se o novém poznatku můžeme dozvědět již v okamžiku, kdy zprávu o něm uložil objevitel na webovou stránku. Pravda ovšem je, že i když se dnes díky soudobým informačním technologiím dozvídáme o nových vědeckých poznatcích velmi rychle, nemíváme zpravidla záruku, že tyto poznatky jsou dostatečně ověřené. A v této podobě se o nových poznatcích vědy dozvídá i laická veřejnost, včetně našich nemocných. Vytvořili jsme si sice nové pojmy - postindustriální společnost (Jean François Lyotard aj.), technetronní éra (Zbigniew Brzezinski), informační společnost (Alvin Toffler a j.), ale obranu proti nespolehlivým informacím resp. proti manipulativnímu zneužití médií jsme moc nehledali. A tak opět zvítězily ekonomické zájmy spolu s osvědčeným nástrojem - ideologií, tentokrát v podobě absurdně pojaté ideje svobody slova.

Problémem sui generis se ovšem jeví i samotný pokrok informační technologie a průnik jejích aplikací do jednotlivých oborů základní i aplikované vědy. Týká se to např. i zobrazovacích metod ve zdravotnictví. Po roce 1978, kdy byl ve Fakultní nemocnici Hradec Králové instalován první počítačový tomograf (CT) v republice, jsme si stýskali, že z kapacitních důvodů nemůžeme - tak jako např. Američané - využívat toto zařízení k prvotnímu, screeningovému vyšetření nemocných. Dnes, kdy naše nemocnice disponuje dvěma takovými přístroji a další jsou i v okresních nemocnicích regionu, jsou tyto stesky věcí minulosti. Ale na druhé straně vystoupila do popředí ekonomická stránka problému, neboť dnes již nejde jen o CT, ale také o magnetickou rezonanci a celou řadu dalších moderních zobrazovacích zařízení. Pořizovací cena každého z těchto přístrojů se pohybuje v řádech milionů či desítek milionů korun a stejné je to i u přístrojů pro laboratorní analýzy. A tak je nabíledni, že při provozu a dalším rozvoji zdravotnických zařízení je nezbytný i přísný ekonomický pohled.

Přirozeným východiskem v rámci řešení tohoto problému ve Fakultní nemocnici Hradec Králové se stala organizační rekonstrukce celého organismu nemocnice. Některých oborů se dotkla výrazněji a je vcelku pochopitelné, že vyvolala i určité napětí, frustrace a snad i pocity křivdy. Jenomže tady bychom se měli poučit od J. F. Lyotarda, který říká: „Křivda by byla právě toto: újma doprovázená ztrátou prostředků újmu dokázat. Tak tomu je, je-li obět zbavena života nebo všech svobod nebo svobody zveřejnit své myšlenky či své názory, anebo jednoduše práva svědčit o této újmě, či ještě jednodušeji, jestliže samotné větě svědectví je upřen jakýkoliv nárok na platnost.“ (J. F. Lyotard: *Rozepře*. Praha: Filosofie, nakl. Filosofického ústavu AV ČR, 1998). Asi si musíme zvykat, že svět se rychle mění a měnit se může i prostředí, v němž žijeme a tvoříme.

PhDr. Vladimír Panoušek

*Pouhých šestnáct stránek má Bulletin Občanského institutu č. 111 z listopadu roku 2000, přinářející text přednášky amerického politického filosofa, kritika, esejisty a romanopisce **Russella Kirka** (1918 - 1994) „Co je to spravedlnost“. Přesto je třeba uvítat, že se samostatně vedený ve fondu Státní vědecké knihovny Hradec Králové.*

„Dnes, na samém konci dvacátého století,“ říká Russell Kirk, „vnášší mravní a politický chaos značný zmatek do smyslu starých slov.“ A navrhuje probrat význam slova „spravedlnost“, zabývat přirozeným zákonem, trestní spravedlností a posleze se „utkat s určitými soudobými teoriemi spravedlnosti.“ Uvědomil jsem si při čtení této přednášky, jak málo vím o samotném pojmu „spravedlnost“, jak jenom tuším jeho klasické (Aristoteles, Platón aj.) či křesťanské (Bible, sv. Augustin) kořeny. A to i za okolností, kdy jsem byl v rámci profese alespoň okrajově seznámen s konceptem spravedlnosti v rámci soudobého právního pozitivismu, dle kterého nemusí nutně existovat vazba mezi zákonem (pouhým lidským příkazem) a morálkou. Co mne ale nejvíce v Kirkově přednášce zaujalo, je otázka, kde se vlastně učíme, co to je spravedlnost. Russell Kirk říká, že asi jen zřídka jsou lidé obeznámeni s teoriemi právní vědy a pochybuje i o tom, že by se naučili své pojetí spravedlnosti v kostele. Význam spravedlnosti lidé pochopí především „z tradice: ze zvyků a přesvědčení, jež se po generace uchovávají v rodině a v místním společenství.“

„Spravedliví lidé nejsou vyhubeným druhem - i když jsou možná druhem ohroženým,“ říká R. Kirk a vzpomíná na svého dědečka, který nechodil do kostela, nečetl Bibli ani filosofii práva a přesto byl okolím vnímán jako člověk spravedlivý. Na druhé straně ale pokládá za nezbytně nutné obnovit v dnešní neuspořádané době obecné chápání klasického a křesťanského učení o spravedlnosti. Připomíná slova Tomáše Akvinského: „Spravedlnost je trvalá správnost myslí, skrze kterou člověk činí to, co má za daných okolností činit,“ a dodává, že na každé univerzitě by se absolventi měli ptát: Získali jsme takovou správnost myslí? Luděk Ledříček

Černobílá interpretace pastelu Jaroslava Čebena „Sad mámení“ (ve sbírkách Východočeské galerie Pardubice)

Mezinárodní konference o uchovávání buněk a tkání se konala v Hradci Králové

Se zpožděním, za které se aktérům akce i čtenářům omlouváme, rádi informujeme o mezinárodní konferenci CRYOPRESERVATION AND SAFE KEEPING OF CELLS AND TISSUES, jež byla společnou akcí International Institute of Refrigeration (dále jen IIR) a Society for Low Temperature Biology (dále jen SLTB). Konference se uskutečnila v prostorách nové budovy Univerzity Hradec Králové ve dnech 13. až 15. května tohoto roku. Spolupořadatelé konference s rozsáhlou mezinárodní účastí byly dále Komise C 1 IIR, Český národní komitét pro spolupráci s IIR, Sekce biologie nízkých teplot Československé biologické společnosti, Lékařská fakulta v Hradci Králové Univerzity Karlovy v Praze, Fakultní nemocnice Hradec Králové a Výzkumný ústav rostlinné výroby v Praze. Konferenci společně předsedali pánové François Billiard, ředitel IIR (Paříž, Francie) a David E. Pegg, předseda SLTB (University of York, Velká Británie).

Konference se zúčastnilo 63 odborníků ze třinácti zemí. V devíti zasedáních bylo předneseno více než padesát sdělení, převážně formou referátů, ale i prostřednictvím posterů. Konference byla provázena i výstavní expozicí firem zajišťujících vývoj a výrobu kryokonzervační technologie. Součástí programu byla také návštěva Tkáňové ústředny Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Proděkan Lékařské fakulty UK v Hradci Králové prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc., předseda Českého národního komitétu pro spolupráci s IIR pan Jiří Pařízek i předseda Sekce biologie nízkých teplot Československé biologické společnosti Ing. Vladimír Skládal připomněli ve svých proslovech při slavnostním zahájení konference dlouholetou tradici kryobiologických zasedání v České republice, založenou panem prof. MUDr. Rudolfem Klenem, DrSc.

Na průběh konference jsme se zeptali MUDr. Pavla Měřičky, vedoucího lékaře Tkáňové ústředny Fakultní nemocnice Hradec Králové, prezidenta Komise C 1 IIR (zaměřené na aplikaci chladu v biologii a medicíně) a předsedy místního organizačního výboru konference. O celkovém úspěchu konference nechtěl dr. Měřička moc hovořit, ale poskytl nám tiskové materiály - „IIR Newsletter“ a „SLTB Newsletter“, v nichž je úspěch konference jednoznačně potvrzován. Mnohem ochotněji nás pak MUDr. Měřička informoval například o tom, že pod předsednictvím prof. Milana Bláhy a prof. Ladislava Jebavého z Oddělení klinické hematologie II. interní kliniky FN Hradec Králové proběhla dvě zasedání věnovaná lékařské kryobiologii. Zabývala se zabezpečením hematologických a onkologických programů kryokonzervovanými autologními resp. alogenními kmenovými buňkami z různých zdrojů (kostní dřeň, periferní kmenové buňky, pupečnicková krev). V úvodním referátu připomněl prof. Bláha, že již uplynulo 15 let od zahájení programu autologní transplantace periferních kmenových buněk ve FN Hradec Králové a rekapituloval rozvoj separačních a konzervačních metodik i počty prováděných transplantací, které vzrostly zejména po otevření nového hematologicko-onkologického pavilonu a zahrnují dnes nejen transplantace autologní, ale i příbuzenské alogenní a od r. 2001 i nepříbuzenské alogenní. MUDr. P. Měřička, RNDr. H. Straková a Ing. L. Vávra (všichni z Tkáňové ústředny FN HK) pak v rámci tohoto zasedání referovali o problematice zajištění kvality při

kryokonzervaci hematopoetických kmenových buněk a MUDr. Měřička s dalšími hradeckými spoluautory o potenciálním riziku přenosu infekce při těchto transplantacích. Dr. A. Sputek z Transfuzního oddělení univerzitní nemocnice Hamburg-Eppendorf, podle slov MUDr. Měřičky, výborně dokumentoval, proč je třeba rozmrazovat kmenové buňky až bezprostředně před podáním pacientovi, tj. přímo na transplantačních jednotkách, a potvrdil tak dlouhodobou zkušenost hradeckého pracoviště. Dále se pak MUDr. Měřička zmínil i o sdělení MUDr. Kobyly z Ústavu hematologie a krevní transfuze Praha a dr. Vinklárkové z Tkáňové banky v Brně, kteří referovali o zkušenostech s rozvojem banky pupečnickové krve. Do tohoto projektu, v jehož rámci bylo v ČR konzervováno již více než tisíc odběrů, je zapojeno i hradecké pracoviště.

V další rozpravě nám na dotaz k návštěvě účastníků konference v nově vybudovaném kryoskladu Tkáňové ústředny MUDr. Měřička řekl: „Využili jsme přítomnosti mnoha zahraničních expertů ke konzultaci aktuálního problému, tj. monitorování hladiny kyslíku v kryokonzervačních skladech. Tento problém býval při budování takových pracovišť často zanedbáván a ani příslušná legislativa není ve všech zemích dokonale zpracována. Například v České republice je stanovena jenom mezní hodnota pro ženy. Náš systém monitoringu vyšel z doporučení Britské kryogenické rady a účastníci konference měli možnost vidět jej ve funkci. Varovné hladiny, při nichž zní akustická signalizace, jsou nastaveny na 20 resp. 18 % kyslíku v prostředí. O systém se velmi zajímali i pracovníci dalších bank, například banky ve Výzkumném ústavu rostlinné výroby v Praze, nízkoteplotní banky genetického materiálu ryb ve Vodňanech, hematologicko-onkologického oddělení v Plzni, ale i pracovníci britských kryokonzervačních center.“

Trochu nás překvapila zmínka o bance genetického materiálu ryb. Ale z představy, že jde o něco mimořádného či okrajového nás MUDr. Měřička rychle vyvedl: „Nová strategie činnosti Mezinárodního ústavu chlazení (IIR) vychází z podpory řešení strategických problémů v jednotlivých komisích, zabývajících se specifickými oblastmi aplikací chladu. Strategickou prioritou při aplikaci chladu v biologii a medicíně

Z doprovodné výstavy: předseda SLTB prof. D. E. Pegg (zcela vpravo) přihlíží předvádění nejnovějšího modelu programovatelného zmrazovacího zařízení fy Planer Products. Foto dr. M. Straková

je zachování biodiverzity v celosvětovém měřítku. O aktuálnosti tohoto programu svědčí i velký počet referátů přednesených k danému tématu na hradecké konferenci. Problematika byla probírána v celé šíři, tj. od projektů zaměřených na zachování biodiverzity mikroorganismů, přes problematiku biodiverzity rostlin a živočichů až ke konkrétním projektům, majícím i ekonomický význam, jako jsou nízkoteplotní banky genetického materiálu ryb či rostlin, využívaného v potravinářském průmyslu. V úvodních referátech bylo zdůrazněno, že je to právě rozvoj progresivních technologií, které v moderním světě umožňují zachování biodiverzity, ať již jde o technologie zajišťující zlepšení čistoty vody nebo ovzduší v průmyslově vyspělých zemích nebo právě organizaci nízkoteplotních bank genetického materiálu rostlin a živočichů. Příkladem jsou banky zaměřené na uchovávání genetického materiálu ryb, bez nichž by nebylo možné udržet současný stav rybolovu. A nejde přitom jen o lososy a jesetery, o nichž referovali ruští specialisté, ale, jak ukázal referát docenta Linharta z Výzkumného ústavu rybářského a hydrobiologického Jihočeské univerzity ve Vodňanech, týká se to i našich tradičních vánočních kaprů.

S otázkou zachování biodiverzity samozřejmě úzce souvisí i rozvoj metod umělého oplodnění u člověka. Vynikající úroveň českých center asistované reprodukce dokladovaly přednášky doc. Mardešiče a jeho spolupracovníků z pražského centra Pronatal. Ukázaly, že je dnes možné v běžně v praxi úspěšně provádět nejen transfer kryokonzervovaných raných embryí, ale že jsou již i první zkušenosti s kryokonzervací neoplozených vajíček.

Za nejdůležitější z metodického hlediska lze pokládat na konferenci přednesené práce, které se týkají výzkumu nových roztoků, s jejichž pomocí lze konzervovat tkáň tzv. vitrifikací, tj. rychlým zmrazením s vyvoláním sklovitého stavu, který zabrání vytvoření krystalů v buňkách a tkáních. K tomuto tématu vystoupili představitelé tradičních center, kde je tento výzkum prováděn, prof. David E. Pegg a dr. Monica Wusteman z univerzity v Yorku, japonské autoři prof. Murase, prof. Kajiwara a dr. Sugie. „Překvapením,“ říká MUDr. Měříčka, „bylo představení rozsáhlého projektu kryokonzervace orgánů, který předložil dr. Ramon Risco z univerzity v Seville. Jde o nadnárodní projekt sdružující několik evropských univerzit i odborníky z průmyslu, který navazuje na nejnovější výzkumné

práce provedené v USA, které by měly znovu otevřít možnost účinné kryokonzervace celých orgánů.“

Společnost pro nízkoteplotní biologii (SLTB) vyhlásila pro tuto konferenci soutěž o Cenu dr. George Planera, zakladatele britské firmy zaměřené na konstrukci a výrobu programovatelných zmrazovacích zařízení. Tato cena ve výši 500 £ byla určena pro nejoriginálnější vědeckou práci prezentovanou mladým vědeckým pracovníkem. Do soutěže se přihlásili Samantha Gale z univerzity v Dundee, Manuela Oliveira z univerzity v Portu, Julia Kopeika z univerzity v Lutonu, Caroline Routledge z oční banky v Bristolu a Alois Bilavčík z Výzkumného ústavu rostlinné výroby v Praze. Mezinárodní jury, která práce posuzovala, měla skutečně těžké rozhodování, neboť šlo o srovnávání prací z velmi vzdálených oborů. Nakonec jednoznačně zvítězila práce Aloise Bilavčíka věnovaná konzervaci genetického materiálu jabloní. Cenu mu na slavnostním večeru v závěru konference předal předseda SLTB prof. David E. Pegg. Ředitel IIR François Billiard pak předal čestná uznání pěti účastníkům konference, mezi nimiž byli MUDr. Pavel Měříčka a Ing. Lubomír Vávra.

Na závěr naší rozpravy o konferenci připojil MUDr. Pavel Měříčka ještě jednu zajímavost, dokládající dnešní globalizaci vědecké práce: „Před vlastním zahájením konference se konal workshop projektu EU COBRA, zaměřený na výzkum metod konzervace řas a sinic. Koordinátorem tohoto projektu byl dr. John Day z univerzity v Ambleside ve Velké Británii. Pro výzkum přirozené rezistence řas vůči chladu má samozřejmě zvláštní význam výzkum řas, vyskytujících se v polárních oblastech. Na tomto projektu se podílejí z České republiky dr. Lukešová z Ústavu půdní biologie Akademie věd ČR v Českých Budějovicích a dr. J. Elster z Botanického ústavu AV ČR v Třeboni. Právě dr. Elstera zastihla etapa přípravy konference na britské výzkumné lodi, která měla za úkol přivést zpět polárníky z Antarktidy před začátkem tamějšího zimního období. Dr. Elster se také podílel na vyhledání optimálního místa pro zřízení budoucí české stanice v Antarktídě. Právě z této lodi nám mailoval i poslední verzi abstraktu k publikaci ve sborníku.“ Že však v dnešním světě existují i mocné antiglobalizační bariéry, dokládá zkušenost, že ve věci včasného vyřízení víz pro dva účastníky konference z Ruska (za vyřízení do tří dnů se tam platí cca 400 USD) musel předseda Českého národního komitétu pro spolupráci s IIR intervenovat na Ministerstvu zahraničních věcí ČR a na českém zastupitelském úřadě v Moskvě.

Připravil: PhDr. Vladimír Panoušek

Nové absolventky bakalářského studia

Státní závěrečnou zkouškou a obhajobou bakalářské práce úspěšně ukončilo v červnu t. r. studium bakalářského studijního programu ošetrovatelství na Univerzitě Karlově v Praze, Lékařské fakultě v Hradci Králové, čtrnáct zaměstnankyň Fakultní nemocnice:

- Bc. Věra Bezdová** (Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny)
- Bc. Gabriela Blažková** (Urologická klinika)
- Bc. Jana Cachová** (Dětská klinika)
- Bc. Helena Dušánková** (Chirurgická klinika)
- Bc. Lucie Hrnčálová** (Klinika ušní, nosní a krční)
- Bc. Alena Judasová** (Klinika gerontologická a metabolická)
- Bc. Gabriela Knížková** (Klinika gerontologická a metabolická)

- Bc. Jitka Nováková** (Dětská klinika)
- Bc. Ilona Podolská** (Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny)
- Bc. Blanka Rečková** (Klinika gerontologická a metabolická)
- Bc. Jitka Suchánková** (Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny)
- Bc. Kateřina Šimková** (Klinika gerontologická a metabolická)
- Bc. Lenka Šnoplová** (Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny)
- Bc. Naděžda Vlčková** (Dětská klinika)

Všem jmenovaným k úspěšnému ukončení studia a k udělení titulu Bc. srdečně blahopřejeme.

Redakce

Ve dnech 12.-13. září 2002 se již po osmé setkali účastníci Královéhradeckých ošetrovatelských dnů, semináře s mezinárodní účastí, věnovaného otázkám ošetrovatelské péče. Dvoudenní setkání již tradičně pořádala Fakultní nemocnice Hradec Králové ve spolupráci s Českou asociací sester a s Oddělením ošetrovatelství při Ústavu sociálního lékařství Lékařské

tvoření přispěla firma Nucleus Hradec Králové, která se ujala celé organizace setkání. Poděkování patří všem sponzorům a celé řadě firem, bez jejichž finanční podpory by se tato akce nemohla konat.

Na závěr prvního pracovního dne se večer setkali účastníci semináře na rautu, který byl obohacen o taneční vystoupení

VIII. KRÁLOVÉHRADECKÉ OŠETŘOVATELSKÉ DNY

fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy v Praze. Seminář se uskutečnil v kongresovém centru Univerzity Hradec Králové.

V čestném předsednictvu při slavnostním zahájení semináře usedli tito hosté: PhDr. Ivanka Kohoutová, ředitelka odboru ošetrovatelství MZ ČR, MUDr. Věra Šulcová z odboru zdravotnictví Krajského úřadu Královéhradeckého kraje, Mgr. Petr Kmoch, tajemník Magistrátu města Hradec Králové, doc. MUDr. Věra Hubková, CSc., proděkanka Lékařské fakulty UK v Hradci Králové, a doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové. Jednotliví členové čestného předsednictva v krátkých projevech pozdravili přítomné v jednacím sále.

Mezi další vzácné hosty patřili: doc. MUDr. Karel Barták, CSc., senátor Parlamentu ČR, doc. PhDr. Mária Nemčeková, CSc. z Ústavu ošetrovatelství Jesseniovy lékařské fakulty v Martině Univerzity Komenského v Bratislavě, Ing. Alois Tuháček, náměstek primátora města Hradce Králové, prof. MUDr. Pravoslav Stránský, CSc., člen Akreditační komise MŠMT ČR, představitelé profesních organizací ČAS, ČAPA, Unie, zástupci vysokých škol, VZŠ, SZŠ a celá řada milých a vzácných hostů nejen od nás, ale i ze Slovenské republiky.

Součástí slavnostního zahájení bylo i vystoupení Lucie a Martina Strejcových, kteří zahráli na trombon a varhany.

Hlavními tématy vlastního odborného jednání byly: vzdělávání, ošetrovatelství, bolest a kvalita v ošetrovatelství. V průběhu dvoudenního semináře zaznělo na sedmdesát přednášek, v prostorách Univerzity bylo instalováno také několik odborných posterů. Zásadní přednášky se týkaly: závěrů Evaluační mise EU, harmonizace regulovaných profesí (zdravotních sester a porodních asistentek) se zeměmi EU a problematiky národní standardizace v ošetrovatelství. Součástí semináře byla také pracovní porada hlavních sester ČR.

Dvoudenní pracovní jednání, kterého se zúčastnilo cca 650 posluchačů, probíhalo v příjemné atmosféře, k jejímuž vy-

sl. Vlčkové a p. Krnáče. Taneční vystoupení se všem velmi líbilo.

Chtěla bych touto cestou poděkovat všem přednášejícím za jejich vysoce kvalitní přednášky, kolegyním z Oddělení ošetrovatelství Ústavu sociálního lékařství LF UK v Hradci Králové a kolegyním a kolegům z Fakultní nemocnice Hradec Králové za perfektní zajištění hladkého průběhu letošních ošetrovatelských dnů.

Již dnes bych chtěla pozvat ty, kdo nehodlají zůstat stranou při dalším rozvoji ošetrovatelské péče, na IX. ošetrovatelské dny v Hradci Králové, které se budou konat 11.-12. září 2003. Tento rok bude zároveň rokem 10. výročí otevření bakalářského studia na Lékařské fakultě UK v Hradci Králové a proto již nyní chceme oslovit všechny bakalářky, které již absolvovaly, či ještě studují bakalářské studium, a vyzvat je k setkání při příležitosti konání Královéhradeckých ošetrovatelských dnů v r. 2003.

*Bc. Hana Ulrychová
hlavní sestra FN*

Foto RNDr. Ing. František Skopec, CSc.

Ad honorem

Dne 29. července 2002 jsme si připomněli 90. narozeniny pana **profesora MUDr. Rudolfa Petra**, zakladatele moderní klinické neurochirurgie v Československu, emeritního profesora Univerzity Karlovy v Praze. Je symbolické, že právě letos oslavila významné výročí, padesát let od svého vzniku, také královéhradecká Neurochirurgická klinika, jejímž byl pan profesor zakladatelem a dlouholetým přednostou.

Panu profesorovi se za jeho práci dostalo mnoha zasloužených poct, včetně Ceny J. E. Purkyně za celoživotní dílo, kterou převzal letos v červnu. My si ale archivní fotografií z r. 1999, na níž je pan profesor zachycen při přebírání Ceny Dr. Františka Ulricha, rádi připomínáme, že pan profesor Rudolf Petr vždy byl a je vážen i jako vzácný člověk a vynikající osobnost našeho města. Ad bene esse!

Redakční rada časopisu Scan

Ředitel FN jmenoval nové vedoucí pracovníky

V rozmezí měsíců května až července t. r. se uskutečnila výběrová řízení, vyhlášená ředitelem Fakultní nemocnice Hradec Králové, na vedoucí funkce obsazované jmenováním. Šlo o funkce vedoucího lékaře Transfuzního oddělení, vedoucí dietní sestru Stravovacího odboru a zástupce přednosty I. Interní kliniky pro léčebnou péči. Na základě výsledků jednotlivých výběrových řízení a doporučení výběrových komisí jmenoval ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., do vedoucích funkcí tyto pracovníky:

MUDr. Vít Řeháček (40), od 1. 7. 2002 vedoucí lékař Transfuzního oddělení FN

Pan doktor Vít Řeháček absolvoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Hradci Králové, obor všeobecné lékařství, v letech 1980-1986. Po promoci v září stejného roku nastoupil do Fakultní nemocnice Hradec Králové, Transfuzní oddělení jako lékař - absolvent LF. V rámci atestačních příprav absolvoval odborné stáže doma i v zahraničí a to v roce 1991 na transfuzním oddělení nemocnice Emmerich v Němecu. V dubnu 1990 získal atestaci I. stupně z vnitřního lékařství a v prosinci 1994 specializační atestaci v oboru hematologie a transfuzní služba, obě atestace v IPVZ Praha. Po první atestaci byl pověřen vedením plazmaferetického úseku Transfuzního oddělení FN, na kterém se provádějí odběry plazmy, trombocytů a autotransfuze. Od 1. 1. 1996 byl pan doktor Řeháček pověřen funkcí vedoucí výrobního úseku Transfuzního oddělení FN. V roce 1997 tento úsek zavedl jako první v ČR dárcovské erythrocytaferézy - přístrojové odběry dvou transfuzních jednotek erythrocytů od jednoho dárce. V letech 1995-1999 byl členem pracovní skupiny „Krev a krevní složky“ při imunobiologické sekci Lékopisné komise MZD ČR, jejímž cílem bylo začlenit transfuzní přípravky do nového vydání Českého lékopisu. Od roku 1999 je pan doktor Řeháček členem redakční rady časopisu Transfuze a hematologie dnes a od roku 2000 je členem Transfuzní rady Fakultní nemocnice Hradec Králové. Pan doktor Vít Řeháček přednáší na odborných kongresech na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni a přispěl k vydání společných publikací.

Hana Barešová (26), od 1. 7. 2002 vedoucí dietní sestry Stravovacího odboru Fakultní nemocnice Hradec Králové

Slečna Hana Barešová nastoupila do Fakultní nemocnice Hradec Králové do Stravovacího odboru 1. 9. 1996 jako absol-

ventka Střední zdravotnické školy v Kolíně, kde v roce 1994 vystudovala obor zdravotní sestra. V roce 1996 ukončila na Střední zdravotnické škole v Praze dvouleté pomaturitní kvalifikační studium v oboru dietní sestra. U obou maturit prospěla s vyznamenáním. V roce 2000 složila v IDVPZ v Brně specializační zkoušku v úseku práce „poruchy výživy a výměny látek“ a absolvovala pomaturitní specializační studium v oboru „dietní sestra“, opět s vyznamenáním. Od nástupu do pracovního poměru v roce 1996 do 30. 6. 2002 pracovala nepřetržitě jako dietní sestra ve Stravovacím odboru Fakultní nemocnice Hradec Králové.

MUDr. Jaroslav Kajzr (34), od 1. 8. 2002 zástupce přednosty I. interní kliniky pro léčebnou péči

Pan doktor Jaroslav Kajzr absolvoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Hradci Králové, obor všeobecné lékařství, v letech 1987-1993. Po promoci v září stejného roku nastoupil jako lékař - absolvent LF do Fakultní nemocnice Hradec Králové na I. interní kliniku, kde byl zařazen do kardiologické skupiny prof. MUDr. Jiřího Kvasničky, CSc. V roce 1996 přešel na Kardiochirurgickou kliniku, kde jako lékař pracoval do roku 1999. V tomto roce se vrátil zpět na I. interní kliniku. Od roku 2001 do 31. 7. 2002 působil doktor Kajzr jako vedoucí lékař jednotky intenzivní péče I. Interní kliniky. V roce 1996 získal atestaci I. stupně z vnitřního lékařství a v roce 2000 nástavbovou specializační atestaci v oboru kardiologie, obě atestace v IPVZ Praha. V roce 2000 absolvoval kurs a získal osvědčení „Umělá plicní ventilace“. Doktor Kajzr je spoluřešitel grantu Sledování kvality péče o nemocné s mimonemocniční oběhovou zástavou ve východočeském regionu. Je autorem i spoluautorem různých publikací a přednáší na odborných kongresech na regionální i celostátní úrovni. Působí jako externí učitel vnitřního lékařství pro bakalářské studium FF Hradci Králové. Pan doktor Kajzr je členem pracovní skupiny Akutní kardiologie České kardiologické společnosti. V letech 1999-2001 byl předsedou Lékařského odborového klubu Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Přejeme všem nově jmenovaným vedoucím pracovníkům osobní spokojenost a dobré pracovní výsledky v náročné řídicí práci.

Redakce
a Odbor personálních vztahů FN

Ještě do 18. října je možné ve výstavních prostorách v I. patře budovy teoretických ústavů Lékařské fakulty UK v Šimkově ulici 870 zhlédnout poutavou výstavu fotografií tří autorů - **Miroslava Červinky, Jana Nováka a Emila Rudolfa**, nazvanou

Přehlížená krása

aneb

Motýli v detailu

Rozměrné, digitálně zpracované barevné fotografie oslovují nejenom profesionály či amatéry fotografy, ale každého, kdo se dovede zastavit nad krásami přírody.

Libochovice a cena J. E. Purkyně

Pohled na zámek ze zahrad.

Česká lékařská společnost uděluje každoročně na zámku v Libochovicích, rodišti Jana Evangelisty Purkyně, nejvyšší vyznamenání - cenu J. E. Purkyně.

Libochovice leží na dolním toku řeky Ohře. V pramenech je poprvé o nich zmínka z roku 1282. Nedaleko Libochovic je vrch Klapý se zříceninou hradu, který se svými dvěma věžemi tvoří dominantu krajiny. Hrad prodal v roce 1336 Jan Lucemburský současně s Libochovicemi Zbyňku Zajíci z Valdeku. Zbyněk Zajíc hrad, do té doby nazývaný Klapý, přestavěl, opevnil a přejmenoval na Házmburk. Ve stejné době se Libochovice staly městečkem.

Pomník Jana Evangelisty Purkyně v Libochovicích.

V místě dnešního libochovického zámku byla nejdříve dřevěná a od počátku 15. století zděná tvrz, která byla původně obytná. V roce 1560 nový majitel Jan z Lobkovic zahájil na místě tehdy již rozpadlé tvrze stavbu nového renesančního zámku, který však v roce 1661 při požáru města vyhořel. V letech 1683-1690 známý italský architekt Antonio della Porta přestavěl zámek v raně barokním slohu pro rodinu Dittrichsteinů, kteří se stali novými majiteli. (1)

Zde na zámku se 17. prosince 1787 narodil jako syn panského úředníka (obročího) Jan Evangelista Purkyně, světově proslulý vědec, organizátor vědeckého a kulturního života, národní buditel, který se živě účastnil českého národního života. Dvousté výročí jeho narození bylo zařazeno do kalendáře UNESCO. Purkyně se mimo jiné podílel na založení přírodovědeckého časopisu Živa (1853), Spolku lékařů českých (1861) a na vydávání Časopisu lékařů českých (1862). Purkyněho dnes připomíná místnost v přízemí zámku upravená na muzeum, ve kterém jsou soustředěny památky na jeho život a činnost. Na prostranství před vstupem do libochovického zámku stojí jeho pomník z roku 1887 od J. Stachovského se známým výrokem:

*Volá-li vlast, ve vlast se vrať,
pomáhej chutě, čiň a rad.*

V letech 1959 až 1960 vznikla ve všeobecné sekci Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně v Ústí nad Labem (dnešním Spolku lékařů v Ústí nad Labem) myšlenka pořádat na zámku každoročně setkání lékařů s pracovním dnem k uctění památky tohoto genia českého národa. (3) K tomuto podnětu se připojilo i předsednictvo Československé lékařské společnosti JEP, která zde od roku 1962 každoročně předává vždy jednomu z významných představitelů naší medicíny své nejvyšší vyznamenání - cenu J. E. Purkyně. V roce 1968 cena udělena nebyla.

Libochovice byly k tomuto účelu neobyčejně vhodně zvoleny. Pro Purkyněho byly Libochovice místem, ke kterému ho poutaly vzpomínky na dětství a kam se až do vysokého věku rád vracel. Ve svých vzpomínkách o tom píše: „Pak (jde o rok 1807, kdy vystoupil z piaristického řádu a vrátil se domů - pozn. aut.) jsem navštěvoval zamilovaná někdy mně místa v městečku i nejbližším okolí, kdež jsem se vzpomínkami na svá dětská léta blaze nabažil.“ A na jiném místě: „Dovolil jsem si popsati obšírněji panské zahrady, ony byly od prvních let mého dětství až do posledního mého pobytu v Libochovicích (bylo mu tenkrát 84 let) mým hlavním rejdištěm...“ (2)

Zahrady libochovického zámku.

Cenu J. E. Purkyně převzal prof. MUDr. Rudolf Petr.

Cena J. E. Purkyně byla nejdříve udělována za nejlepší práci uveřejněnou v předešlém roce. Od roku 1969 je udělována za celoživotní dílo. Je jistě významnou poctou pro naši fakultu, že mezi 44 vyznamenanými jsou 4 její příslušníci. Jsou to:

V pořadí 2. cena (1963): **prof. MUDr. Vladimír Vortel, DrSc.**, za práci: Patologie BCG-vakcíny. *Rozhl. tbc. nem. plicních*. 22, 1962, s. 8-18

V pořadí 8. cena (1970): **prof. MUDr. Antonín Fingerland, DrSc.**, za celoživotní dílo.

Letos výjimečně byly uděleny ceny dvě - v pořadí 43. cena (2002): **prof. MUDr. Rudolf Petr**. Cenu za celoživotní dílo převzal dne 12. června 2002 z rukou prof. MUDr. J. Blahoše, DrSc., předsedy České lékařské společnosti JEP. V pořadí 44. cena (2002): **prof. MUDr. Leon Sazama, DrSc.** Cenu za celoživotní dílo převzal dne 19. června 2002 z rukou místo-

Cenu J. E. Purkyně převzal prof. MUDr. Leon Sazama, DrSc.

předsedy České lékařské společnosti JEP, prof. MUDr. M. Hájka, DrSc., v zastoupení předsedy České lékařské společnosti JEP, který byl služebně v USA.

Slavnostního předání cen se zúčastnili kromě představitelů příslušných společností děkan Lékařské fakulty UK v Hradci Králové prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., rodinní příslušníci a známí vyznamenaných.

*Prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc.
Kabinet dějin lékařství LF UK HK*

LITERATURA:

1. Poche E. a kol.: *Umělecké památky Čech 2*. Praha : Academia, 1978, str. 580.
2. Purkyně J. E.: *Nitky z mého života*. Praha : Odeon, 1987, s. 165.
3. Ulrich J.: Vzpomínka na Purkyňovy dny v Libochovicích. *Čas. Lék. čes.* 136, 1997, s. 708-9.

Doc. MUDr. František Salajka, CSc., přednostou Plicní kliniky

Dne 10. 7. 2002 byl na základě výběrového řízení ustanoven do funkce přednosty Plicní kliniky Fakultní nemocnice Hradec Králové doc. MUDr. František Salajka, CSc.

Pan docent František Salajka se narodil 12. 7. 1953 v Brně a zde také absolvoval svá středoškolská studia i studium medicíny na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity. Po promoci v roce 1977 nastoupil jako sekundární lékař na kliniku TRN Fakultní nemocnice Bohunice. Atestaci z vnitřního lékařství složil v roce 1981, nástavbovou atestaci z oboru TRN v roce 1984. Po získání vědecké hodnosti kandidáta lékařských věd v roce 1990 působil jako odborný asistent Lékařské fakulty MU, v roce 1999 byl habilitován.

Již od osmdesátých let se pan docent František Salajka intenzivně věnuje bronchologii, a to nejenom v přímé lékařské práci (po složení nástavbové atestace v roce 1984 působil jako bronchologický ordinář kliniky TRN), ale i jako učitel a vědecký pracovník. Kromě pregraduální výuky na LF MU přednáší také v rámci kursů pořádaných Institutem postgraduálního vzdělávání zdravotníků v Praze a zúčastňuje se i odborných akcí zajišťovaných Institutem pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně. Je odborným školitelem školících míst „Základy bronchologie pro pneumology“ a školitelem kursů pro endoskopické sestry specialistiky. Jako pozvaný řečník se

zúčastnil mezinárodního postgraduálního kursu „Evropská škola respirační medicíny“, pořádaného Evropskou respirační společností.

Dosavadní vědeckou činnost pana docenta Františka Salajky dokumentuje více než půl druhé stovky přednášek, z nichž značnou část pronesl na mezinárodních kongresech pořádaných u nás a na kongresech zahraničních odborných společností, a 130 publikací otištěných u nás a v zahraničí. Mezi jeho nejvýznamnější (u nás prioritní) publikace patří práce věnované problematice endobronchiálních stentů, použití intravaskulárních stentů u syndromu horní duté žíly a hodnocení kvality života nemocných s respiračními nemocemi.

Pan docent František Salajka absolvoval několik zahraničních stáží (Berlín, Essen, Kjóto), a také mezinárodní kurs zaměřený na hodnocení kvality v medicíně, organizovaný Univerzitou Johna Hopkinse v Baltimore, USA. Pracoval ve výboru České pneumologické a fizeologické společnosti, v současné době je místopředsedou její bronchologické sekce. Je členem Evropské respirační společnosti (ERS), Americké společnosti hrudních lékařů (ACCP), Americké bronchologické asociace (AAB) a Světové bronchologické asociace (WAB).

Přejeme panu docentu MUDr. Františku Salajkovi, CSc., aby na Plicní klinice královéhradecké Lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové našel dostatečný prostor k naplnění svých pracovních cílů i osobní spokojenosti.

Redakce

Prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc., jubilační

Při příležitosti kulatého výročí našeho pana profesora, jeho neuvěřitelných šedesátin, se vracím na začátek naší spolupráce.

V životě se někdy stane, že potkáme člověka, který nás osloví nejen po odborné, ale i po lidské stránce. Jméno pana prof. PhDr. Jiřího Mareše, CSc., nám bylo známé z publikací a přednášek, ale k naší užší spolupráci došlo až po roce 1990, kdy jsme spolu s MUDr. Ivanem Drašnerem, tehdejším ředitelem FN, nastoupili do vedoucích funkcí. Snažili jsme se tehdy obklopit lidmi, kteří by pomohli vytvářet základy změn nejen organizačních, ale i odborných, a to ve všech směrech. Změny se týkaly nejen přístupu k pacientům, ale i ke spolupracovníkům.

Prof. PhDr. J. Mareš, CSc., nám tuto spolupráci nabídl a tak jsme začali pracovat na podkladech pro vznik bakalářského studia ošetřovatelství a na náplni výukového předmětu „Základy zdravotní péče“, později nazvaného „Základy péče o nemocné“ pro 2. ročník studia všeobecného lékařství. Dalším okruhem naší spolupráce byla výuka předmětu „Komunikace“ pro posluchače 3. ročníku všeobecného lékařství, kde jsme se spolu se sestrami jednotlivých oborů snažily předávat praktické zkušenosti, jak komunikovat s malými a většími dětmi, s onkologicky nemocnými a gerontologickými pacienty. Přednášky v rámci vzdělávání sester jsou velkým přínosem jak v oblasti pedagogické, tak psychologické.

V roce 2003 oslavíme 10. výročí trvání bakalářského studia. V roce 1999, po akreditaci bakalářského studijního programu ošetřovatelství, vzniklo samostatné Oddělení ošetřovatelství v rámci Ústavu sociálního lékařství, jehož je pan profesor Jiří

Mareš přednostou. Jeho pomoci a rad si velmi vážíme a uvědomujeme si, že bez nich by všechny jmenované aktivity nevznikly.

Další oblastí, ve které spolupracujeme díky panu profesorovi, je výzkum. Ve spolupráci s Fakultní nemocnicí to byl zpočátku výzkum problematiky dětské bolesti, později výzkum sociální opory hematoonkologicky nemocných dětí a sociální opory sester.

V roce 1999 vznikl na základě doporučení akreditační komise za velké pomoci prof. PhDr. Mareše časopis *Ošetřovatelství*. Časopis je vydáván na fakultě a distribuován po celé České republice. V roce 2001-2002 vznikají, opět za pomoci prof. PhDr. J. Mareše, webové stránky Oddělení ošetřovatelství.

Ve spolupráci s panem profesorem pokračuje i současné vedení FN, ku prospěchu studentů všeobecného lékařství a bakalářek.

Mnohé jeho odborné rady pedagogické a psychologické, ale i rady lidské, nejen nám, ale i představitelkám ošetřovatelství v kraji, republice, pomohly ke zvládnutí nelehkých úkolů. Vážíme si jeho vzdělanosti, vyrovnanosti, ochoty naslouchat a pomáhat tam, kde je snaha o pokrok a změnu. V dnešní uspěchané době je prof. PhDr. J. Mareš, CSc., pro nás nejen člověkem, od kterého lze čerpat vědomosti a zkušenosti, ale je pro nás i důležitou sociální oporou. Přejeme mu do dalších let hodně zdraví, spokojenosti a neutuchající pracovitosti, která přináší spokojenost osobní a prospěch mnoha oborům, včetně našeho. Pane profesore, díky a do příštích let jen vše dobré.

Jaroslava Pečenková, vedoucí Oddělení ošetřovatelství, LF UK
Bc. Hana Ulrychová, hlavní sestra FN HK

Blahopřání k narozeninám

V srpnu se s významným životním jubileem sešla paní doc. MUDr. Věra Hubková, CSc., přednostka Stomatologické kliniky a proděkanka naší fakulty.

Narodila se v Praze, vystudovala a promovala v Hradci Králové. Po promoci pracovala tři roky jako obvodní stomatoložka a získané „terénní“ zkušenosti jsou dodnes patrné na jejím citu pro skutečné potřeby praktického zubního lékaře, citu tak potřebném každému klinickému pracovníku. V roce 1967 nastoupila na naši kliniku a od té doby šla její cesta už jen vzhůru. Od místa sekundární lékařky až po nynější postavení. Má tři atestace, je kandidátkou věd, docentkou od roku 1989 a přednostkou kliniky od 1. září 1996.

Paní docentka Hubková je přednostkou, jaká má být. To, co dokáže vydobýt v konkurenčním boji nejen v rámci nemocnice, ale v rámci celého českého zubního lékařství (zvykejme si na evropskou nomenklaturu), je hodné pozornosti a úcty. Málokdo by v té jemné dámě hledal takový zdroj energie a cílevědomosti. Viditelným zobrazením jejích aktivit je jistě nová budova kliniky, v současné Evropě asi jedna z nejmodernějších. Méně viditelné, ale snad závažnější, je její postavení ve svě-

tovém zubním lékařství. Je členkou Section of Dental Deans and Educators při Federation Dentaire Internationale a členkou Executive Comitee téže světové organizace (na jejímž světovém kongresu v Orlandu, USA, proslovila vyžádanou přednášku).

V roce 2000 byla výborem Association for Dental Education in Europe jmenována posuzovatelkou pro výuková curricula a profesní výcvik na evropských stomatologických fakultách. Poslední zasedání výukové komise Evropské asociace pro výuku zubních lékařů také uznalo dentální curriculum naší kliniky za vzorové a doporučilo ho všem českým fakultám. Velikost podílu paní docentky na jeho přípravě a prosazení jistě není třeba zdůrazňovat.

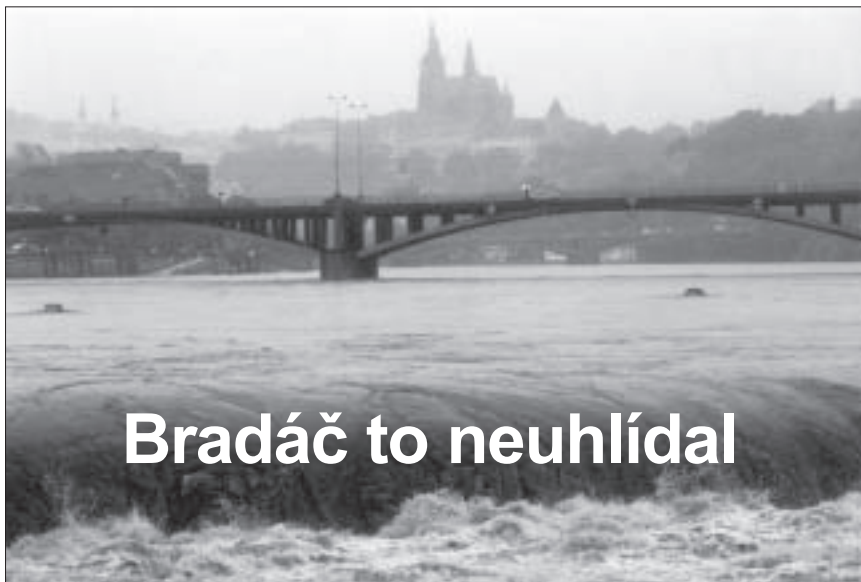
Její postavení ve stomatologii je pevné a všichni věříme, že se bude stále zlepšovat a vyvrcholí ustavením první české Dental

School v Hradci Králové.

Přejeme k tomu paní docentce, ať jí nikdy neopouští neutuchající elán a ať jí nikdy nechybí dostatek zdraví a štěstí.

Spolupracovníci

Bradáč to neuhlídal

Vltava - ta nádherná řeka, přinášející od šumavských hvozdů až do středu Země české nejenom užitek, potěšení a radost, ale také inspiraci mnoha umělcům. V srpnu ale náhle mění svou tvář a stává se z ní ničivý, nespoutaný a neovladatelný živel, který boří vše, co mu přichází do cesty. Je zachmuřená, blátivá a pod přívaly vod mizí její romantické jezy. V nábřežní zdi pod Křížovnickým náměstím po pět století střeží hladinu Vltavy „Bradáč“, skulptura - snad Kristus, která bývala umístěna na jednom z pilířů Juditina mostu, zničeného povodní v r. 1342. Podle něho se kdysi měřila výška velkých vod. V 15. století pak byl umístěn ve stejné nadmořské výšce do nábřežní zdi u Karlova mostu. Jeho hlava několikrát zmizela pod vodou, nebo voda dosáhla k jeho tváři jako při druhé největší povodni v r. 1784, v r. 1845 a při katastrofální povodni v r. 1890, kdy byl dokonce pobořen Karlův most. Sledujeme, jak voda zaplavuje Sovovy mlýny, Lichtenštejnský palác a Kampu (vlevo dole). Hladina neustále stoupá, zaplavuje Anežský klášter, Petruskou čtvrť (vpravo dole) a další části města po jejím proudu. Katastrofa je nedozírná, ale je v lidské povaze nepodlehnout zoufalství. Postiženým se nabízí pomoc ze všech stran a opět si lidé vycházejí vstříc v naději, že obnoví a uvedou znovu v život postižené obce a města.

Text a foto: Jan Smit

Jaroslav Cheben, malíř, grafik, ilustrátor, úpravce publikací (především obrazových), je dalším z královéhradeckých výtvarných umělců, kteří přátelsky vyhověli naší žádosti o stručné představení jejich tvorby. K charakteristice jeho tvůrčí činnosti je ale třeba ještě připomenout, že je i autorem řady exlibris, podnikových značek, mimo jiné také loga Krkonošského národního parku, REGINA Hradec Králové, Městských lesů Hradec Králové, projektu Procardio, Unikátní projekty, atd.... a také spoluzakladatelem našeho časopisu. Rád vzpomínám na okamžik, kdy jsem koncem roku 1990, krátce po výzvě ředitele FN MUDr. Ivana Drašnera, telefonoval Jaroslavu Chebenovi, že jsem právě slíbil uvést v život společenský časopis FN. Jaroslav mi tehdy lakonicky odpověděl, že se za tři týdny ozve, a když se pak ozval, měl již připravené nejenom záhlaví ča-

Jaroslav Cheben

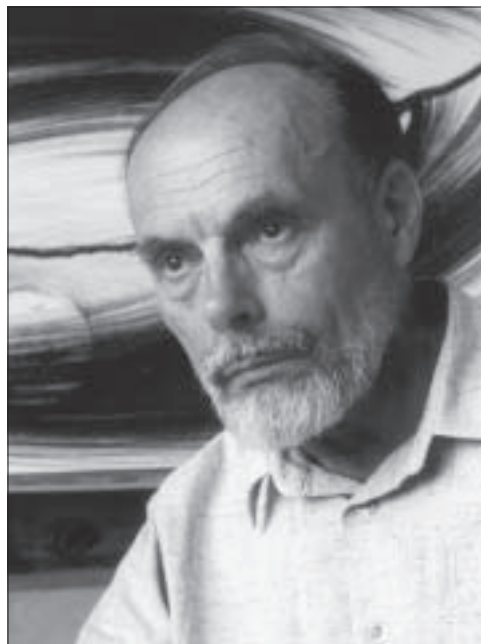

Foto Jiří Bruník

sopisu, ale také dohodu s tiskárnou. A byl to opět on, kdo pro nás, po roce bezprostřední spolupráce na časopisu, získal knižního grafika a nakladatele Miroslava Všetěčku, který „dělá“ Scan již jedenáctý rok.

Jaroslav Cheben se narodil 17. února 1936 v Pardubicích. V roce 1955 absolvoval u prof. Jana Bruknera na Uměleckoprůmyslové škole v Brně. První samostatnou výstavu měl v roce 1966 v Krajském muzeu v Hradci Králové, poslední pak v Kostelci nad Orlicí v roce 2002. Průběžně se zúčastnil řady oblastních i celostátních výstav. Svými díly je zastoupen v Moravské galerii v Brně, v Památníku národního písemnictví v Praze, v Matici slovenské, ve Frederikshaven Kunstmuseum, v Museo dell' Informazione di Senigallia a u řady soukromých sběratelů v České republice, Slovenské republice, Evropě, USA a Kanadě.

PhDr. Vladimír Panoušek

„KOZÁCI“ BYLI I V HRADCI KRÁLOVÉ

Úryvkem z knížky **prof. Dr. Václava Vladivoje Tomka** „*Místopisné paměti města Hradce Králové*“, vydané nákladem J. Otty v Praze, připomínáme jednu z méně známých epizod dějin našeho města. Text uvádíme bez redakčních úprav a v té podobě, jak byl autorem, rodákem z Hradce Králové a čestným měšťanem hradeckým, v roce 1885 napsán a téhož roku vydán.

Redakce

„K polnímu tažení roku 1759 Daun hlavní vojsko císařské stáhl w krajině u Jaroměře a Žirče. Roku 1760 bylo vojsko pod welitelstwím Laudona z jara sbíráno opět u Hradce dílem na prawé straně Labe w Plotišťích a wesnicích vzdálenějších, dílem za Orlicí u Malšowic, ale odtáhlo již we druhé polowici Kwětna do Slezska. Laudon sám odjel dne 28 Kwětna, meškaw od 16 w Hradci. Roku 1761 Hradec zůstal dokonce stranau od pochodů wojských; roku potomního však 1762 utrpěl nenadále zhaubu strašliwau zanedbáním od wojska. Když totiž Daun i Laudon s hlavní silau stáli proti Fridrichowi při hranici slezské w okolí Braumowa, za zády wojska císařského wlaučila se jistá loupežná chátra, která častěji prowázela wojska pruská, nazýwající se toho času *Kozáky pruskými*. K nápodobení Kozáků nosili mnozí wousy přidělané. W Hradci ležela toho času posádka asi 500 mužů s plukowníkem *Weissem*, která by byla k obraně proti takowé chase úplně stačila. Tu se dne 10 Čerwence roznesla powěst, že byli u Žirče widěni husaři pruští a že od nich Jaroměř byla přepadena a zlaupena. Přes noc powěst se rozšířila, že táhnau na Hradec, a plukownik *Weiss* domníwaje se wětší síly, ráno dne 11 Čerwence wywedl wojsko swé z města nejprw na prawau stranu Labe, po chvíli pak přese wšecko přimlawování konšelů a měšťanů hotowých wedle něho obrany města se účastniti, zwlášťe když zpráwy měli, že jest to jen laupežný lid, který se w krajině potuluje, odtáhl do Pardubic. Tu se we strachu rozutíkawali lidé z města, a w tom asi w půl dwanácté před polednem pruští Kozáci wrazili. Bylo jich wše-

ho wšudy 36; poněwadž však nebylo žádné obrany, směle se jali chytati a obíratí lidi na ulicích, dobýwati se do krámů a do domů, wynucowati peníze co wýpalné; když pak asi dvě hodiny tím způsobem řádili, odjeli z města, a zastavili se na podměstí. W tom wyšel na wíce místech oheň od nich založený, nejprwe z domu nárožního na podsíni proti statui panny Marie na náměstí (č. 150), a silným wětrem hnany, rozšířil se po obau podsíních, přeskočil na kollej Jesuitskau a přes celau noc se rozmáhaje, obrátil wětší část města w popel. Shořelo 160 domů we městě s kollejí i kostelem Jesuitským a oběma jeho wěžema i celým pořadím odtud až ke bráně slezské. Zachráněna zůstala směrem wětru toliko část polední strany náměstí od seminaria Jesuitského až ku kostelu sw. Duchu a krátká strana západní s radnicí a s ulicí za sw. Duchem až ku Pražské bráně, odtud pak další řada domů se solnicí a seminárií biskupskau čili hradem. Prostřední ulice wyhořely wšecky a půlnoční strana města od hradu až ke bráně slezské wšecka, rowněž pak i část podměstí slezského od brány až ku kosteli sw. Antonína, w počtu 30 domů.

(Pozn. redakce: V. V. Tomek (31. 5. 1818 - 12. 6. 1905) vystudovaný právník, byl zprvu domácím učitelem w rodině P. J. Šafaříka a Fr. Palackého. Později byl Palackým navržen za dějepisce Prahy a podnícen k napsání dějin Univerzity pražské. V r. 1850 byl jmenován mimoř. profesorem rakouských dějin na Univerzitě pražské, řádným profesorem w r. 1860. V r. 1849 vyšly jeho „*Děje university Pražské I*“ (postihující dobu do r. 1436) a současně stručné „*Geschichte der Prager Universität*“ (líčící wyvoj až do r. 1848). Dále z díla V. V. Tomka připomínáme „*Děje království Českého*“ (1850), učebnici „*Příruční kniha dějepisú rakouského*“ (1858) a pozdější „*Novější dějepis rakouský*“ (1880), a zejména pak „*Dějepis města Prahy*“, jehož dwanáct dílů (do r. 1608) vyšlo w letech 1855 – 1901, a „*Paměti z mého života*“ (1904 – 1905).

Z knižní tvorby Jaroslava Chebena představujeme ilustrace k psychologickým povídkám Evy Bešťákové „*Malý třesk*“. V zobrazených figurálních podobenstvích charakterizuje autor vnitřní stavy aktérů povídek a promítá je do jejich karikujících, symbolické podoby. „*Jsou to lidé propadlí sami sobě, svým zkresleným vnitřním pohledům a samomluvám,*“ říká k těmto kresbám Jaroslav Cheben. „*Ztrácejí reálné mezilidské vazby a utvrzují se ve svém zvláštním výkladu událostí, jež je potkávají. Nesou před sebou tolik vlastních představ, že nevidí na cestu v opravdových životních situacích a upadají do stále stejných problémů. Za tyto problémy potom obviňují svoje okolí.*“

Chebenovy kresby však rozhodně nejsou nějakým odsudkem. O tom nás koneckonců přesvědčuje již sama nepřítomnost sebemenšího náznaku groteskní callotovské deformace. Jeho kresby jakoby spíše napovídaly cosi o nešťastném, mylném přisvojení si zkreslené představy o životě. A v tomto smyslu se stávají mementem, varováním před podléháním jen vlastním vizím či svému údělu, před neochotou člověka porozumět současnému světu, vlastnímu místu v lidské společnosti a svým bližním.

Jaroslav Cheben zvolil pro ilustrace povídkové knihy Evy Bešťákové techniku kresby tužkou, která mu umožnila až seismografický záznam linií, které tak dostávají samy o sobě silný výrazový a emocionální náboj. Kniha „*Malý třesk*“ má vyjít v pražském nakladatelství Ludka Kováře ještě v tomto roce.

PhDr. Vladimír Panoušek

V průběhu měsíců července a srpna t. r. poděkoval doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové, osobním dopisem těmto dlouholetým zaměstnancům při příležitosti skončení jejich pracovního poměru:

Paní **Dagmar Chládkové**, ženské sestře Porodnické a gynekologické kliniky. Paní Dagmar Chládková nastoupila do KÚNZ Hradec Králové na Porodnickou a gynekologickou kliniku 1. 2. 1978 jako ženská sestra u lůžka ve směnném provozu, na porodním a operačním sále. Na Porodnické a gynekologické klinice Fakultní nemocnice Hradec Králové pracovala více než 34 let až do skončení pracovního poměru dne 31. 7. 2002, kdy odešla do důchodu.

Paní **Aleně Kotykové**, ženské sestře Porodnické a gynekologické kliniky. Paní Alena Kotyková nastoupila do KÚNZ Hradec Králové na Porodnickou a gynekologickou kliniku 19. 7. 1966 jako porodní asistentka. Na klinice nejdříve pracovala jako ženská sestra u lůžka ve směnném provozu a v ambulantním provozu poliklinického oddělení. V roce 1975 složila v IPVZ v Brně atestační zkoušku z instrumentování na operačním sále, poté co absolvovala v tomto oboru pomaturitní specializační studium. Od roku 1981 pracovala jako sestra specialista-instrumentářka na operačních sálech kliniky. Ve Fakultní nemocnici Hradec Králové na Porodnické a gynekologické klinice pracovala paní Marie Kotyková plných 36 let do skončení pracovního poměru dne 31. 8. 2002, kdy odešla do důchodu.

Paní **Marii Novákové**, zdravotní sestře Oddělení centrální sterilizace. Paní Marie Nováková vystudovala obor zdravotní sestra na Střední zdravotnické škole v Hradci Králové. Dne 1. 11. 1957 nastoupila do tehdejší Klinické nemocnice Vojenské lékařské akademie Jana Evangelisty Purkyně v Hradci Králové. Když se nemocnice opět stala civilním zařízením, byla paní Marie Nováková 1. 10. 1958 zařazena jako zdravotní sestra u lůžka ve směnném provozu v KÚNZ, Fakultní nemocnici Hradec Králové, na Chirurgické klinice. Od 1. 9. 1962 vykonávala funkci staniční sestry na resuscitačním oddělení Chirurgické kliniky. V lednu 1980 absolvovala v IPVZ v Brně dvouleté pomaturitní specializační studium v oboru „anesteziologie, resuscitace a intenzivní terapie“. V roce 1985 přešla jako staniční sestra na Kardiochirurgickou kliniku, odkud se v roce 1993 opět vrátila na Chirurgickou kliniku. Od 1. 9. 1997 pracovala jako zdravotní sestra na Oddělení centrální sterilizace. Ve Fakultní nemocnici Hradec Králové pracovala paní

Marie Nováková téměř 44 let až do skončení pracovního poměru 30. 6. 2002.

Panu **MUDr. Jaroslavu Šístkovi, CSc.**, lékaři Kardiochirurgické kliniky. Pan doktor Jaroslav Šístek po ukončení studia na Lékařské fakultě UK v Praze v roce 1960 působil nejprve v OÚNZ Náchod, v nemocnici v Jaroměři. V roce 1966 nastoupil do KÚNZ Hradec Králové jako sekundární lékař na I. interní kliniku. Od 1. 3. 1971 přešel jako odborný asistent do řad učitelů Lékařské fakulty UK v Hradci Králové. V lednu 1983 se pan doktor Jaroslav Šístek, při trvající učitelství, vrátil do funkce sekundárního lékaře na I. interní klinice. Od 1. 6. 1986 přešel na Kardiochirurgickou kliniku jako ordinář pro kardiologii. Na Kardiochirurgické klinice postupně vedl hemodynamickou laboratoř, kardiologickou skupinu a byl vedoucím katetrizační laboratoře. Pan doktor Šístek se významnou měrou podílel na výuce mladých kardiologů. Své působení na Lékařské fakultě UK a ve Fakultní nemocnici Hradec Králové ukončil po 31 letech dne 31. 7. 2002 odchodem do důchodu.

Paní **Věře Zemanové**, vrchní sestře Oddělení centrální sterilizace. Paní Věra Zemanová nastoupila do KÚNZ - Fakultní nemocnice v Hradci Králové na Chirurgickou kliniku 1. 7. 1962 jako absolventka Střední zdravotnické školy v Hradci Králové, kde vystudovala obor zdravotní sestra. Nejprve pracovala jako sestra u lůžka ve směnném provozu a později jako instrumentářka na operačním sále. Od 1. 9. 1970 byla paní Zemanová přerazena na Oční kliniku, kde pracovala na ambulanci, ve směnném provozu u lůžka a na operačním sále. Od 1. 8. 1980 se vrátila do ambulantního provozu poliklinického oddělení Chirurgické kliniky a později zde pracovala jako instrumentářka na operačním sále. Od 1. 7. 1983 zastávala paní Zemanová funkci vrchní sestry oddělení Chirurgické kliniky v Nechanicích. V roce 1969, 1985 a 1989 postupně absolvovala v IPVZ v Brně dvouletá pomaturitní specializační studia v oborech „instrumentování na operačním sále“, „ošetřovatelská péče o dospělé“ a „organizace a řízení práce SZP“. V oddělení ošetřovatelské péče ředitelství KÚNZ vykonávala funkci sestry-specialistky. Problematice centrální sterilizace, přičleněné původně ke Kardiochirurgické klinice a Chirurgické klinice, se věnovala od roku 1990. Samostatné Oddělení centrální sterilizace vedla paní Věra Zemanová jako vrchní sestra od 1. 2. 1992 až do skončení pracovního poměru 31. 8. 2002, kdy odešla do důchodu. Paní Věra Zemanová pracovala ve Fakultní nemocnici Hradec Králové 40 let.

Odbor personálních vztahů FN

Zemřel JUDr. Jan Štěpán, CSc.

Dne 4. září 2002 zemřel ve věku 88 let JUDr. Jan Štěpán, CSc., rodák z Hradce Králové, uznávaný znalec evropského a mezinárodního práva, výjimečná osobnost, kterou JUDr. Otakar Motejl, ombudsman a předseda Jednoty českých právníků, v nekrologu otištěném v Lidových novinách (10. 9. 2002) nazval „gentlemanem práva“. Poznali jsme osobně pana doktora Jana Štěpána až v polovině devadesátých let, přesto se však k onomu krásnému označení také hlásíme a jen dodáváme: bylo pro nás velikou ctí a vyznamenáním se s ním setkat.

JUDr. Jan Štěpán se narodil 31. března 1914 v Hradci Králové v rodině zdejšího advokáta JUDr. Františka Štěpána. Místem jeho dětství byla Kotěrova ulice za budovou muzea a snad právě toto prostředí, jež se po I. světové válce stalo jedním z center moderního rozvoje „salonu republiky“, podnítilo budoucí hradecký patriotismus JUDr. Jana Štěpána. Byl nejstarším ze tří synů v rodině (bratr Jaromír, pozdější významný právník, maturoval na hradeckém gymnáziu v r. 1937, bratr Vladimír, pozdější lékař, v r. 1938). Po absolvování Právnické fakulty Univerzity Karlovy působil JUDr. Jan Štěpán zprvu v advokacii, později na Katedře trestního práva Právnické fakulty UK. Po roce 1968 odešel do exilu a pracoval nejprve v Rakousku, poté řadu let na univerzitách v USA a nakonec ve Švýcarsku, kde zastával funkci ředitele Ústavu pro srovnávací právo v Lausanne. Na počátku devadesátých let se JUDr. Štěpán vrátil do své rodné země a spolu s manželkou Johannou, se kterou vychoval dvě děti a která mu byla vzácnou partnerkou a oporou v době exilu, se zabydlel v Poděbradech.

Naše první setkání s JUDr. Janem Štěpánem, CSc., se uskutečnilo v roce 1996. Dne 13. března 1996 se v posluchárně Ortopedické kliniky Fakultní nemocnice Hradec Králové uskutečnil jeden z pravidelných přednáškových večerů České lékařské společnosti - Spolku lékařů Hradec Králové, a to s poněkud atypickým programem. Hlavním tématem tohoto večera, připraveného Psychiatrickou klinikou, se stala povinnost mlčenlivosti zdravotníka. Pozvání přednosty Psychiatrické kliniky doc. MUDr. Herberta Hanuše tehdy přijal předseda Krajského soudu v Hradci Králové JUDr. Miroslav Nypl s tím, že přivede i hosta - JUDr. Jana Štěpána, CSc. Znali jsme dobře knihy jeho bratra Jaromíra, které, byť vydány v 80. letech, otvíraly pohled na žádoucí, svobodné zdravotnické právo (např. „Právo a moderní lékařství“ - 1989). Ale teď jsme měli možnost vyslechnout člověka, který se ve svobodných zemích právem reálně zabýval. Byli jsme fasci-

JUDr. Jan Štěpán, CSc., na návštěvě na Psychiatrické klinice v r. 1997. Foto Kamil Cenek

nování osobností pana doktora Jana Štěpána, nechtělo se nám věřit, že ten vysoký, štíhlý pán s krásnou češtinou již dovršil věk dvaosmdesát let. Atmosféru večera snad nejlépe vyjádří úryvek z článku otištěného tehdy v časopisu Scan: „JUDr. Štěpán hovořil o povinnosti mlčenlivosti zdravotníka, ale zdůraznil i nezbytnost respektování článku 10 Listiny základních práv a svobod, týkajícího se práva na zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti, ochrany občana před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a ochrany před zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o jeho osobě. Podrobně se zabýval otázkou dodržení povinnosti mlčenlivosti zdravotníka při jeho svědecké účasti v občansko-právní resp. trestněprávní věci a věnoval pozornost i problému komunikace zdravotníků se sdělovacími prostředky.

Ve svém sdělení i v průběhu diskuse dokázal pan doktor Štěpán účastníky přednáškového večera přesvědčit, že právo není jen souborem sankcí, ale především moudrou verifikací mravních názorů a hodnot.“ (Scan, 1996, roč. 6, č. 2, s. 11).

V dalších letech jsme se pak setkávali častěji, a vždy to pro nás bylo krásným, nezapomenutelným zážitkem. Pan doktor Štěpán neskryval své potěšení z úspěšného rozvoje hradecké Fakultní nemocnice a stal se i pravidelným čtenářem našeho časopisu. Počátkem roku 1997 připravil pro časopis Scan článek „Nedbalost jako předpoklad trestního postihu lékaře“ (Scan, 1997, roč. 7, č. 1, s. 6-7). I když to ze samotného názvu tohoto stále aktuálního článku není zrovna patrné, projevil v něm JUDr. Štěpán vzácné porozumění pro obtížnou práci lékaře a připojil i cenné praktické poznámky. Také v dalších letech jsme měli příležitost diskutovat s ním některé otázky z oblasti zdravotnického práva či soudní psychiatrie a psychologie. V době, kdy byla připravována novela trestního řádu, byl to právě on, kdo nás upozornil na jednu z problematických změn. Neváhal pak ani vstoupit do jednání s výborem Soudněpsychiatrické sekce Psychiatrické společnosti České lékařské společnosti J. E. Purkyně.

Pan doktor Jan Štěpán uměl naslouchat, ale dovedl i kouzlem své osobnosti přivést druhé k naslouchání. A není vůbec nadsázkou, řeknu-li, že dokázal v mysli svých posluchačů vykresat tu nádhernou víru v lidskost a spravedlivý právní svět. Byl nám vzorem, a byť odešel v požehnaném věku, jeho smrt, jak říká i JUDr. Otakar Motejl, nás všechny zaskočila.

Čest jeho památce.

PhDr. Vladimír Panoušek

Poděkování MUDr. Jiřímu Rondiakovi

Za dvaatřicet let svého působení v královéhradecké Fakultní nemocnici se MUDr. Jiří Rondiak zařadil mezi osobnosti, kterým patří pevné místo nejenom v historii nemocnice, ale i v paměti mnoha přátel a spolupracovníků. A tak mi to nedá, abych dnes, kdy ukončil své čtvrtstoleté působení v čele Transfuzního oddělení FN, alespoň stručně nepřipomněl jeho curriculum vitae. Je to zároveň i poděkování za vše, co MUDr. Rondiak pro naši nemocnici vykonal.

MUDr. Jiří Rondiak se narodil 5. května 1934 v Hradci Králové v rodině MUDr. Jaroslava Rondiaka, praktického lékaře v Hořicích v Podkrkonoší. Po ukončení studia medicíny na pražské Lékařské fakultě Univerzity Karlovy, pracoval v letech 1959-1960 jako sekundární lékař interního oddělení nemocnice v Hořicích v Podkrkonoší, ale již v roce 1960 nastoupil do hradecké Fakultní nemocnice na Transfuzní oddělení. V roce 1962 získal atestaci prvního stupně z vnitřního lékařství, což mu však klidné působení na oddělení nezajistilo. Ještě v roce 1962 byl pověřen dlouhodobým zastupováním přednosty Transfuzního oddělení Okresní nemocnice v Chrudimi, v roce 1963 vedl v zastoupení přednosty Transfuzní oddělení nemocnice v Trutnově. V roce 1966 MUDr. Rondiak složil nástavbovou atestaci z transfuzologie a hematologie, ale absolvoval také tříměsíční kurs a komisionální zkoušku z tropického lékařství. V následujících letech (1968-1973) zakládal a vedl transfuzní oddělení Univerzitní nemocnice v Lusace v africké Zambii. Zde mu v roce 1971 byla udělena registrace v Medical Council of Zambia, a tím i v zemích britského commonwealthu, a byl jmenován konzultantem v Univerzitní nemocnici v Lusace.

Jen několik málo let po návratu do hradecké Fakultní nemocnice byl MUDr. Rondiak počátkem roku 1977, po odchodu prim. MUDr. Karla Hejny (* 22. 10. 1915 - † 19. 3. 1997) jmenován přednostou Transfuzního oddělení FN a současně i krajským odborníkem. Práce v Zambii však ne-

byla jeho posledním zahraničním působením: v letech 1979-1981 jako konzultant Univerzitní nemocnice St. Luke na Maltě zakládal a vedl tamější transfuzní oddělení; v letech 1985-1986 zakládal a vedl transfuzní oddělení nemocnice AL-Saan-A Yemen v Jemenu.

MUDr. Rondiakovi se dostalo také ocenění přijetím za člena American Association of Blood Banks (1993) a International Society of Blood Transfusion (1994).

Netroufám si hodnotit odborné výsledky práce MUDr. Jiřího Rondiaka, a tak, s omluvou k čtenářům, uvedu jenom dvě významné práce, jejichž byl spoluautorem. Ta první z nich - An HL - A Variant in Negroid population from Zambia - a new antigen or cross-reactivity? International Symposium on Standardization of HL - A Reagents, Copenhagen 1972 (Symp. Series immunobiol. Standard., vol. 18, pp. 242-245) - představovala světovou prioritu. Zavedení dárčovské přístrojové erythrocytaferézy, tj. přípravy dvou transfuzních jednotek erytrocytů během jednoho odběru (MUDr. Vít Řeháček, MUDr. Jiří Rondiak - 1998) pak znamenalo národní prioritu.

Co však i jako laik mohu s určitostí zdůraznit, je nesmírná organizátorská zásluha MUDr. Jiřího Rondiaka. Za jeho působení nedošlo nikdy k závažnějším problémům v činnosti Transfuzního oddělení FN. A svému nástupci - MUDr. Vítu Řeháčkovi - předal oddělení po auditu mezinárodní nadace „DET NORSE VERITAS“, která uznala úroveň veškeré činnosti Transfuzního oddělení FN, tj. řízení práce a pracovníků, vzdělávání pracovníků, kontrolu průběhu práce i jejich výsledků, dosavadní vnitřní audity a celý způsob managementu, za odpovídající mezinárodnímu standardu a přidělila pracovišti certifikát ISO 9002.

S MUDr. Jiřím Rondiakem se tak úplně neloučíme, neboť malým pracovním úvazkem zůstává stále spjat s Transfuzním oddělením FN. Ale přesto mu přejeme hodně pohody a za slouženého odpočinku. A hlavně mu děkujeme.

PhDr. Vladimír Panoušek

Královéhradecká nemocnice po skončení druhé světové války

Po skončení války v květnu 1945 bylo prvořadě potřeba obnovit ekonomickou situaci v republice, ale nezapomínalo se ani na důležitost obnovy oblasti zdravotnictví. Královéhradecká nemocnice poskytovala i za zhoršených válečných podmínek skvělé služby nemocným, o čemž svědčí řada poděkování lékařům a nemocničnímu personálu, otištěných v dobovém tisku. V roce 1944 bylo v nemocnici ošetřeno 18.003 osob.

Nelze však také nezpomenout pohutých osudů obětavých lidí, kteří se zú-

častnili odboje za druhé světové války a byli nějakým způsobem spojeni s královéhradeckou nemocnicí. Vzápětí po březnu 1939 začala i v Hradci Králové fungovat odbojová organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ) - z hradecké nemocnice se na činnosti této organizace aktivně podílel primář očního oddělení doc. MUDr. Jiří Franta a sekundární lékař rentgenologického oddělení MUDr. Karel Milostný. V ordinaci dr. Franty byla sestavována zpravodajská hlášení, která byla posílána

do pražského ústředí PVVZ. Dne 27. října 1941 však byli oba hradečtí lékaři zatčeni a odsouzeni k trestu smrti. MUDr. Karel Milostný byl popraven 8. 9. 1943 v Berlíně. MUDr. Jiřímu Frantovi byl trest změněn na dlouholeté vězení a od roku 1944 mu byla umožněna ve vězení odborná vědecká práce. Doc. Franta však zemřel 2. února 1945 v Brandenburgu na celkovou vyčerpanost a srdeční slabost. Aktivně se odboje zúčastnil také Josef Vaněk, do r. 1940 předseda Okresní správní komise a nemocniční referent,

který se zasloužil o vybudování moderní královéhradecké nemocnice v letech 1926-1928. Byl také redaktorem časopisu *Rozhledy* a župním tajemníkem sociálně demokratické strany. Josef Vaněk se od r. 1941 ukrýval v ilegalitě, ale po svém zatčení byl v období heydrichiády popraven 5. 6. 1942 v pardubickém Zámečku. Dne 24. října 1942 byla v Mauthausenu popravena manželka doc. Jiřího Franty MUDr. Milada Frantová-Reimová, oční lékařka v Praze, zatčená při vyšetřování atentátu na R. Hendricha. Doc. MUDr. Jiří Franta, MUDr. Karel Milostný a redaktor Josef Vaněk jsou připomínáni na pamětní desce ve vchodu do hradecké nemocnice.

Rok 1945 přinesl nejen konec války, ale také obnovení normálního chodu nemocnice. Uváděno je pro tento rok 925 lůžek

Doc. MUDr. Jiří Franta

pro nemocné, nemocnice měla devět primářů, jednoho ordináře, jednoho konziliáře a dvacet šest lékařů, na primářských místech působilo osm docentů. Ošetrovatelský personál dosáhl počtu 94, z toho bylo 55 řádových sester a 39 civilních ošetrovatelek. V červenci 1945 byl za účasti zástupců ONV, předsedy zdravotní komise a zástupce Krajské odborové rady znovu uveden do funkce vrchní správce královéhradecké nemocnice Martin Kynkor, který vedl hospodářskou a účetní správu s 13 úředníky, 12 kancelářskými silami a pomocným personálem. Po odstoupení doc. MUDr. Vladimíra Ulrichovi byl Zemským národním výborem v Praze jmenován

MUDr. Karel Milostný

novým primářem královéhradeckého interního oddělení doc. MUDr. Pavel Lukl. Oddělení se ujal 1. července 1945 a ihned se také připojil k doc. Bedrnovi, doc. Maršálkovi a dalším, kteří intenzivně jednali o zřízení lékařské fakulty v Hradci Králové. Učitelstvími povinnostmi byl doc. Lukl po vzniku pobočky pražské Lékařské fakulty UK pověřen 14. listopadu 1945. Ale to je již začátek nové etapy rozvoje královéhradecké nemocnice, která se stala nemocnicí klinickou (dne 18. prosince 1945 bylo na úrovni ministerstva školství a ministerstva zdravotnictví potvrzeno, že celá nemocnice bude vyhrazena fakultním účelům).

Ale vraťme se ještě k celkové zdravotní situaci na území obnovené Československé republiky. Lékaři i další odborníci zejména v dobovém tisku upozorňovali na neblahé důsledky války na poli zdravotním. Očekávali, že následkem válečného strádání se zdvojnásobí výskyt tuberkulózy, zvýší se počet revmatických onemocnění kloubů a zánětů nervů, vzroste počet onemocnění dýchacích cest, chorob zažívacích orgánů, žaludečních vředů a dvanácterníkových vředů, stoupne počet onemocnění srdečních a cévních a objeví se i další choroby způsobené podvýživou. Pro odstranění „škod“, způsobených na zdraví národa, byl proto zřízen Ústřední sbor pro organizaci zdravotnictví s pobočkami ve všech okresech, který měl uplatňovat zásady zdravotnické organizace a sociálně zdravotní služby. Nakonec se situace ukázala méně dramatickou - bohužel ale i proto, že mnozí nemocní, včetně osvobozených z kon-

centračních táborů, zemřeli dříve, než jim mohla být poskytnuta účinná lékařská pomoc. A tak například i provizorní tvárniceový barák, vybudovaný v roce 1945 za Klinikou infekčních nemocí pro hospitalizaci nemocných tuberkulózou, později zamýšlený (po zjištění epidemie skvrnitého tyfu v Terezíně) pro hospitalizaci onemocnělých tyfem, mohl být již na přelomu let 1945 a 1946 adaptován pro nouzové umístění nově zřízené Neurologické kliniky. Tento provizorní barák kupodivu dosud stojí, dnes je v něm umístěna část Psychiatrické kliniky.

Pavla Koritenská

Poznámka redakce: svědectví o životě a tragickém osudu doc. MUDr. Jiřího Franty, MUDr. Karla Milostného a MUDr. Milady Reimové-Frantové

Josef Vaněk

čtenář nalezne také v článkách Mgr. Libuše Plášilové „Doc. MUDr. Jiří Franta“ a „MUDr. Karel Milostný“, zpracovaných v roce 1997 s využitím nepublikovaného textu JUDr. Františka Vaška a Jana Brunclíka „Nezradili přísahu Hippokratovu“ z roku 1984 (Scan, 1997, roč. 7, č. 4, s. 15-16 / Scan, 1997, roč. 7, č. 5, s. 22-23). Autorce Pavle Koritenské a jejím kolegům z Muzea východních Čech v Hradci Králové jménem redakce i jménem Kabinetu dějin lékařství LF UK v Hradci Králové upřímně děkujeme za doplňující informace o redaktorovi Josefu Vaňkovi a zejména za vyhledání jeho fotografie. Zaplnilo se tak jedno z „bílých“ míst v našem zmapování historie nemocnice.

K výročí prof. MUDr. Josefa Pazourka, DrSc.

Prof. MUDr. HVĚZDOSLAV STEFAN, CSc.

Letos 2. srpna uplynulo 110 let od narození prof. MUDr. Josefa Pazourka, DrSc., významného pracovníka, výborného pedagoga a vynikajícího badatele v oboru porodnictví a gynekologie. Přispěl k rozvoji tohoto oboru velmi podstatně v celostátním měřítku. Během dvanáctiletého působení na královéhradecké lékařské škole, jako v pořadí druhý přednosta Katedry a Kliniky porodnické a gynekologické, se zapsal trvale do historie Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně (VLA JEP), královéhradecké Lékařské fakulty UK (LF UK) a Fakultní nemocnice Hradec Králové (FN HK).

Do funkce náčelníka uvedené katedry a kliniky byl povolán 1. října 1951 v politicky vypjatém období padesátých let, kdy byla tehdejší královéhradecká pobočka pražské Lékařské fakulty Univerzity Karlovy transformována na Vojenskou lékařskou akademii. Jeho předchůdce prof. MUDr. J. Maršálek odešel i s několika odbornými lékaři do Olomouce. Nicméně se profesoru Pazourkovi, nestraničkovi a civilnímu zaměstnanci VLA, podařilo z nově nastoupivších vojenských a civilních lékařů vytvořit následný tým úspěšných spolupracovníků. Svědčí o tom mj. skutečnost, že z vojenských lékařů vychoval několik znamenitých okresních primářů, jakými byli dr. Antoš v Šumperku, dr. Petrovský v Revúci, dr. Neuman v Hořicích v Podkrkonoší a dr. Kolár v Roudnici nad Labem. Z civilních odborných lékařů taktéž možno vyjmenovat primáře dr. Hanouska v Pardubicích, dr. Nyklíčka v Náchodě, dr. Semeráda v Opočně a jiné další.

Při krátkém ohlédnutí po životní dráze jubilanta zjistíme, že se narodil 2. srpna 1892 v Hořicích v Podkrkonoší v rodině učitele Josefa Pazourka (1862-933), potomního profesora a ředitele Obchodní akademie v Hradci Králové. V tomto městě náš mladý Pazourek prožil školní léta a studoval od primy do septimy na klasickém gymnáziu v období 1904 až 1910. Středoškolské studium ukončil maturitou dne 8. července 1911 v Praze, kam se rodina přestěhovala, když se jeho otec habilitoval a byl povolán jako vysokoškolský profesor na Vysoké učení technické v Praze a byl tam i v určitém období zvolen rektorem.

Pazourek ml. vystudoval medicínu na Lékařské fakultě v Praze, s přerušením vojenskou službou za I. světové války, takže promoval až 20. července 1918.

Odborný vývoj a růst MUDr. Pazourka probíhal na klinikách Lékařské fakulty UK v Praze. Jeho předním učitelem byl prof. MUDr. Josef Jerie. Po promoci nastoupil nejprve v r. 1918 jako operační elév porodnické kliniky, později se stal demonstrátorem na gynekologické klinice (1922). Od téhož roku zastával funkci klinického asistenta. Z oboru gynekologie a porodnictví byl habilitován dne 2. června 1928 a proslovil při tom přednášku „O vnitřní sekreci placenty“. Mimořádným profesorem byl jmenován v r. 1933.

Cenné odborné zkušenosti vytěžil ze studijních pobytů na německých klinikách ve Frankfurtu nad Mohanem a v Erlangen (1921). Zajímal se o využití rtg. ozařování pro léčbu rakoviny

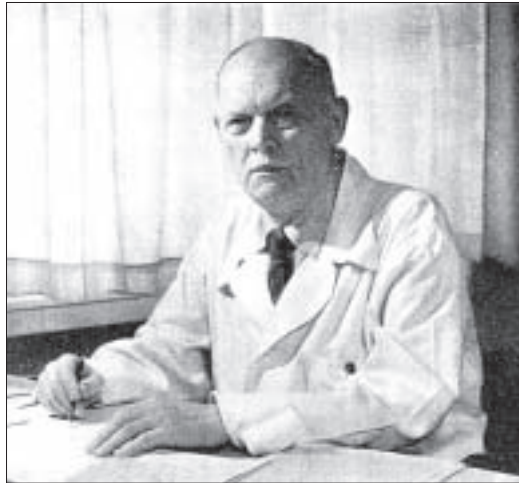
u gynekologických pacientek a po návratu založil při gynekologické klinice v Praze oddělení pro hloubkové ozařování rakoviny rodidel, první u nás. Další studijní cestu podnikl v r. 1934 na stipendium po porodnických a gynekologických klinikách v Paříži.

Po odchodu profesora Jerieho na odpočinek byl profesor Pazourek v r. 1937 pověřen řízením I. gynekologicko-porodnické kliniky. V r. 1939 byl navržen na jmenování přednostou této kliniky, avšak v důsledku uzavření vysokých škol německými okupanty se stal jen vedoucím lékařem porodnického oddělení, na něž byla klinika přeměněna. Později řídil odborně Zemskou porodnici v Praze. Po ukončení II. světové války se v květnu 1945 stal zástupcem přednosty I. gynekologicko-porodnické kliniky. V r. 1946 byl jmenován řádným profesorem a přednostou II. gynekologicko-porodnické kliniky v Praze. Ale 1. května 1948 se stal lékařským ředitelem a řídícím primářem vyhledávaného gynekologicko-porodnického ústavu v Londýnské ulici v Praze - Vinohradech.

Na hradeckou školu prof. Pazourek přišel již jako zkušený klinik, vyzrálý vědec a vysokoškolský pedagog. V klinice byl zastáncem klasického porodnictví, ke kterému důsledně vedl své žáky. Napsal pro studenty „Vyšetřovací metody v porodnictví“, Hradec Králové, 1954. Mimořádnou péči věnoval výchově porodních asistentek. Od roku 1943 až do roku 1951 řídil Státní školu pro výchovu a vzdělání porodních asistentek v Praze, kde vedle něho učili také význační univerzitní profesori, např. anatom L. Borovanský, pediater J. Švejcar a jiní.

V Hradci Králové prof. Pazourek bydlel na klinice, a tak mohl uplatňovat pedagogickou činnost také prakticky při vizitách porodního nebo operačního sálu mimo obvyklou pracovní dobu. Pomáhal nebo radil, ale též se otázkami přesvědčoval o odborných znalostech mediků, porodních asistentek nebo odděleně i přítomných lékařů. Jeho vlastní výuková a odborná přednášková činnost se vždy vyznačovala pečlivou a dokonalou přípravou tématu a přednesem vytříbenou češtinou.

Od roku 1922 do 1962 prof. Pazourek publikoval vedle sedmi monografií 96 odborných nebo vědeckých původních prací. Některé z nich řeší také problematiku styčných oborů, např. urologie tématy „Hroznový sarkom v dětství“, „Pseudohermafroditismus“, nebo tři publikace o nefrolitiáze či ureterolitiáze. Těžištěm badatelské práce prof. Pazourka se stal mikroskopický výzkum rakoviny dělohy. Již na pražských klinikách se zabýval změnami děložní sliznice během poruch menstruačního cyklu, připravoval si sám preparáty a odečítal je pod mikroskopem. Na hradecké klinice si dal zařadit histologickou laboratoř, kde si z operačního materiálu zhotovoval histologické preparáty a hodnotil je mikroskopicky. Budiž připomenuto, že přes své nesmírně bohaté zkušenosti své závěry vždy konzultoval s patologickými anatomy. Tímto svým počínáním se stal vlastně předchůdcem tzv. klinických patologů. Z výsledků dlouholeté práce vznikly dvě odborně velice ceněné monografie - „Rakovina dělohy v mikroskopickém obraze“, Praha, Naše

vojsko, 1955, a posmrtně vydaná kniha „Prekancerocy hrdla děložního v mikroskopickém obraze“, Praha, 1969. K dalším okruhům jeho badatelských zájmů náležela gynekologická endokrinologie a z operativní činnosti mimoděložní těhotenství a mnoho dalších.

Profesor Pazourek se zasloužil nesmírně nejen o formování budoucích specialistů, ale také vědeckých pracovníků a pedagogů. Svě sekundáře a asistenty povzbuzoval k odborné nebo vědecké publikační činnosti a obětavě jim při tvorbě prací pomáhal. Nejednou měl na takové publikaci podstatný autor-ský podíl, ale nikdy se nepřipisoval jako spoluautor, jak vzpomíná jeden z jeho žáků, prof. MUDr. J. Andrys. Prostudoval

na čtyři desítky často obsahově rozsáhlých prací a vypracoval na ně objektivní posudky. Nermalou část těchto nálezů vyhotovil v důchodu, místo zaslouženého odpočinku. Mezi disertačními nebo habilitačními pracemi posuzoval také díla potomních profesorů A. Kotáska, J. Maršálka, K. Váchy, M. Kohoutka, J. Andryse, O. Nyklíčka, a z docentů L. Ženíška a V. Stožického.

Po zrušení VLA přešel profesor Pazourek od 1. září 1958 na obnovenou Lékařskou fakultu UK v Hradci Králové, opět do řídicí funkce jako přednosta Katedry a Kliniky porodnictví a gynekologie. Do důchodu odešel v r. 1963 a zemřel před 35 roky, dne 17. května 1967 v Praze.

Nad knihou Antonína Hlavy „Počátky rentgenologie v českém lékařství / 1896-1918“

V královéhradeckém nakladatelství Aurius vyšla v nedávných dnech kniha doc. MUDr. Antonína Hlavy, CSc., „Počátky rentgenologie v českém lékařství / 1896 - 1918“ (648 stran, 321 obrázků). Autor, dlouholetý lékař, učitel a vědecký pracovník Radiologické kliniky královéhradecké Lékařské fakulty Univerzity Karlovy, shrnuje v této knize nejenom výsledky svého mnohaletého studia dějin rentgenologie, ale vtiskává do ní i své mimořádné porozumění pro metodologii věd a především pak svůj hluboce humánní postoj k hlavnímu smyslu medicíny - pomáhání nemocným lidem. A to nemám na mysli jen drobnou autorovu poznámku v úvodu knihy, kde například říká, že intervenční radiologie „přinesla do lékařství miniinvasivitu, což je v soulase s obecným přístupem k nemocnému“. Po přečtení knihy jsem pochopil, proč mi i sám pan docent Hlava říkal, že je to kniha o nemocných, a chci jen dodat, že je to i kniha o lidskosti, jež nacházela výraz v nezměrném úsilí mnoha lékařů využít nového objevu (listopad 1895) ku prospěchu nemocných.

Knihou docenta Antonína Hlavy „Počátky rentgenologie v českém lékařství / 1896 - 1918“ má jedenáct rozsáhlých kapitol, z nichž každá je provázána desítkami (některé i stovkami) literárních citací. V nejednom případě se autor knihy také zamýšlí nad přesností či spolehlivostí pramenů. Lze tedy říci, že při psaní tohoto díla se v míře podstatně věší, než je dnes u obdobných publikací obvyklé, snažil o vědeckou a historickou přesnost. Precizní je toto dílo i z hlediska dějinného a věcného, medicínsky odůvodněného rozvržení - což dokládají již samotné názvy a řazení kapitol: 1. Čeští průkopníci, fyzikové. - 2. První úkol: hledání cizích těles. - 3. Střelná poranění v míru. - 4. Druhý úkol: traumatologie. - 5. Nemoci kostí a kloubů. - 6. Rentgenologie hrudníku. - 7. Rentgenologie u nemocí srdce a cév. - 8. Rentgenologie jícnu a břicha. - 9. Rentgenologie u nemocí v retroperitoneu. - 10. Pokusy o využití rentgenu v gynekologii a porodnictví. - 11. Rentgenologie ve válkách.

Jde nepochybně o zcela výjimečnou vědeckou publikaci sepsanou s hlubokým historickým a medicínským vhladem, která se stane oporou a zdrojem informací všem, kdo ať již z profese, či jen z osobního zájmu se zajímají o historii lékařství. Ale na druhé straně je to i publikace, která by se docela dobře mohla jmenovat „Dobrodružství medicíny“ a kterou se zaujetím může číst i poučený laik. Jen namátkou zmíním třeba pasáž věnovanou tuberkulóze (51 stran v 6. kapitole), kde autor popisuje i období „před rentgenem“ a mj. nejenom zasvěceně vysvětluje samotný pojem „skrofulóza“, ale popisuje i vývoj názorů na vztah mezi tuberkulózou a zduřením uzlin na krku, píše o názorových střetech pokud jde o etiologii tuberkulózy, o hledání cesty vstupu tuberkulózního bacilu do těla (porta infectionis), uvádí statistiky výskytu tuberkulózy, zmínjuje se o obtížích včasné diagnostiky této nemoci a samozřejmě o významu rentgenologie v diagnostice i prevenci tuberkulózy. Ani tím však autor příslušnou pasáž neuzavírá a pokračuje popisem způsobů léčby tuberkulózy a také organizačních opatření v boji proti tuberkulóze.

Připomínám si při této příležitosti eseje pana docenta Antonína Hlavy „Jak se dělá kniha“, otištěný před časem na pokračování v našem časopise (Scan, 1998, roč. 8, č. 5, s. 14 - 15 / Scan, 1999, roč. 9, č. 1, 13 - 15). Článek měl velký ohlas, ostatně jako všechny eseje docenta Hlavy. Ale je třeba říci, že to kouzlo, jak napsat vědecky a historicky přesnou knihu o dějinách medicíny, v které přitom jako v románu ožívají historické postavy zvučných jmen a v níž se čtenáři dostává možnosti porozumět myšlením těchto „hrdinů“, to nám tehdy pan docent neprozradil. Že však takovou knihu je možné napsat, nám ukázal dnes.

Knihou „Počátky rentgenologie v českém lékařství / 1896 - 1918“ (ISBN 80-238-9276-2) vyšla za podpory firem SIEMENS s.r.o., AMERSHAM HEALTH, FOMEI, a.s., SCHERING, s.r.o., Byk Česká republika, s.r.o., MEDIAL, spol. s r.o. a není v běžném prodeji.

PhDr. Vladimír Panoušek
Kabinet dějin lékařství LF

Recenze knihy

Jaroslav Procházka: VZPOMÍNKY HRADECKÉHO CHIRURGA. Hradec Králové, Garamon, 2002, 174 s.

Doc. MUDr. Jiří Kovář, CSc., dlouholetý spolupracovník profesora Procházky, v předmluvě knihy „Vzpomínky hradeckého chirurga“ výstižně charakterizoval životní úsilí autora knihy:

„Každá doba i společnost oceňuje vynikající osobnosti, které se zasloužily výsledky svého snažení o zlepšení životních podmínek a dosáhly výrazného pokroku ve svém oboru. Proto se jim dostává po zásluze nejvýznamnějších ocenění a vyznamenání. Pokud je jejich úsilí pro společnost prospěšné, považujeme to za správné a samozřejmé. Předstihli svou dobu nejen svým myšlením, ale i svou vizí nové budoucnosti, o které nemají jiní zatím ani tušení. Svým představám věnují všechnen čas a houževnatě jdou za svým přesvědčením. Nenechávají se zvíkat dočasnými neúspěchy. Ty je naopak burcuje k další činnosti. Začínají znovu a znovu, překonávají tvrdšími všichni překážky, až posléze dosáhnou svého cíle, o kterém byli již na začátku svého konání neochvějně přesvědčeni. Tento jejich povahový rys je často pro mnohé nepochopitelný, i když jej posléze všichni obdivujeme. To však až tehdy, když viditelných výsledků své usilovné práce a snažení dosáhnou.“

Sám autor pak v úvodu píše:

„V roce 1989 vydalo nakladatelství Práce mou knížku „Ze vzpomínek chirurga“. Popsal jsem v ní své zážitky a zkušenosti z práce na hradecké chirurgii. Brzo potom, co knížka vyšla, jsem jak v kruzích lékařských, tak i laických slýchal připomínky, že jsem jistě nepověděl vše, a že bych se měl proto vrátit ke své práci a úloze na hradecké chirurgii. Ono skutečně nebylo možno zabíhat do podrobností a všechny své zážitky vtěsnat do knížky, která neměla přesahovat více než asi 250 stran. Pokud podnětem ke psaní vzpomínek nejsou grafomanické sklony a autor se pouze snaží popsat bez přikras, co v životě viděl a zažil, pak to není na škodu. Z literárního hlediska není možno tyto obvykle amatérské kronikářské výtvořky zařadit do „pokladnice české literatury“. Jejich význam spočívá jen v tom, že příštím generacím ukáží, jakými cestami šel život těch, kteří žili před námi. ... Nejsem spisovatel ani historik, a tak v návaznosti na své Vzpomínky vydané v r. 1989 jako dodatkem a na okraj zaznamenávám některé významné, ale i drobné a zcela všední události, jichž jsem byl svědkem na hradecké chirurgické klinice. O těch se obvykle nepíše, přestože zpestřují údaje o tom, co jsme zažili. Při psaní takových útržkových vzpomínek je možno psát tak, jako když si se známými povídáme u šálku kávy. Nepsal jsem své vzpomínky s úmyslem vydat je tiskem, ale spíše jako dokument k uložení buď v archivu chirurgické kliniky nebo děkanátu Lékařské fakulty pro ty, co přijdou po nás, pokud je bude historie hradecké medicíny zajímat. Za šedesát let života a práce v Hradci Králové jsem s životem tohoto pěkného města splynul...“

A tak je správné, že tuto zajímavou publikaci vydalo právě nakladatelství Garamon k výročí 777 let města Hradec Králové.

Na obálce knihy jsem uvedl nejstručnější možné vyjádření o osobnosti autora a jeho knize takto:

„Prof. MUDr. Jaroslav Procházka, DrSc. (1913), velkán české chirurgie, hlavní signatář 2000 slov, čestný člen mnoha zahraničních chirurgických společností, nositel nejvyšších ocenění Univerzity Karlovy (zlatá medaile), města Hradce Králové (cena dr. F. Ulricha) i prestižní ceny Josefa Hlávky za celoživotní dílo, svou knihou prokázal, že není jen vynikající chirurg, ale také moudrý a vtipný vypravěč.“

Je zakladatelem a učitelem moderní plicní chirurgie. První operace plic preparační technikou uskutečňoval již koncem čtyřicátých let minulého století a jeho monografie »Resekce plic« (1954) se stala základní učebnicí dvou generací plicních chirurgů. Stál však také u kolébky srdeční chirurgie, které od padesátých let věnoval veškerý svůj talent a chirurgické umění. Nejprve operoval srdeční vady na zavřeném srdci a od r. 1958 i v mimotělním oběhu.

»Vzpomínky hradeckého chirurga« poutavou formou seznamují čtenáře s dramatickým rozvojem medicíny 20. století. Obsahem není suchý výčet historických dat, ale zajímavé vyprávění a svědectví člověka, který byl u zrodu plicní a srdeční chirurgie. Čtenář zde najde nejen zajímavé informace o úžasném pokroku chirurgie, ale i vtipné postřehy ilustrující tehdejší dobu a společenský život.“

Prof. MUDr. Jan Dominik, CSc.

KRÁLOVÉHRADECKÉ EVERGREENY

Úsměvné příběhy z královéhradecké chirurgie nám poslal pan profesor Jaroslav Procházka. Za jeho vzpomínky na veselější stránku života chirurgů před půl stoletím, jimiž laskavě přispěl do této naší rubriky, panu profesorovi Procházkovi upřímně děkujeme.

Politická spolehlivost

Na Chirurgické klinice v Hradci Králové několik let po válce pracoval MUDr. J. Novotný. Svou základní chirurgickou erudici získal v jedné západočeské pohraniční nemocnici. Často nám vyprávěl o tehdejších, někdy až roztočivých společenských poměrech. Vedení pohraniční nemocnice se staralo nejenom o úroveň medicíny, ale i o politickou situaci, což měla vylepšovat stranická organizace. Při různých prověrkách se pátralo po politické spolehlivosti, a tak se jednou jakýsi horlivý „politruk“ zeptal kolegy Novotného, co ví o masových organizacích. Ten odpověděl, že toho moc neví, ale že jeho manželka chodí nakupovat do „Masny“.

Prapor revoluce

O politické uvědomění pracovníků hradecké nemocnice se v padesátých a šedesátých letech starala organizace KSČ. Jeden

celkem rozumný straník nám nestraníkům tehdy prozradil, že do písemného závěru jedné schůze výboru KSČ byla zakotvena věta: „Ještě více pozvednout prapor revoluce! - zajistí soudruh K.“

Nejasná příčina smrti

Profesor MUDr. Antonín Fingerland měl smysl pro humor a rád vyslechl vtipnou anekdotu nebo nějakou veselou příhodu ze života. Dokonce si některé z nich zaznamenával do zvláštního zápisníku. Snad těmito drobnými historkami chtěl poněkud rozptýlovat ponouřou atmosféru pitevně. Tak například se zmiňoval o slavném pražském patologovi prof. MUDr. Šiklovi, který údajně jednou pitval muže zemřelého po těžkém pohmoždění hrudníku a břišní dutiny, způsobeném podupáním zdivočelým skotem. Pacient byl na jedné pražské chirurgické klinice za tehdejších možností pečlivě operován a ošetřován, přesto však poranění podlehl. Při mnohočetném poranění životně důležitých orgánů se nedalo říci, co bylo hlavní příčinou smrti. Prof. Šikl ukončil pitvu lakonicky: „Je těžko říci, co způsobila noha krávy a co ruka chirurga.“ Nutno dodat, že jak prof. Šikl, tak i prof. Fingerland nikdy práci chirurgů nepodceňovali a nezlehčovali a svými slovy se prof. Šikl nechtěl práce chirurgů dotknout.

Pozvání na výstavu

Dne 24. září 2002 byla v prostorách Sboru kněze Ambrože v Hradci Králové (Církev československá husitská) slavnostně zahájena výstava Josefa Bavora

nazvaná

OBRAZY

Výstava potrvá do 29. listopadu 2002 a je přístupná ve všední dny od 10.00 do 16.00 hodin.

Vstup od Ulrichova náměstí
z Nerudovy ulice

Redakce

„Dílo Josefa Bavora pramení z prostředí morfologického výzkumu a zpodobování lidského těla, které se brzy rozšířilo do jeho mikroskopické roviny. Bohatství tvarů a struktur ho přivedlo k novému, do té doby netušenému pohledu pod povrch. Nové pohledy ho uchvátily, přivedly k pochybnostem, ale posléze k jistotám a k meditacím o jakémsi vyšším a tajemném řádu, jemuž je všechno živé podřízeno. Zrod a zánik, neustálá změna, konečnost jedinečného a trvalost univerzálního bytí, ale také vztah vědy a umění.“

Prof. MUDr. Josef Koutecký

Řád sv. Jana Jeruzalémského (johanité) - dobročinné špitálské bratrstvo - bylo založeno italskými obchodníky kolem r. 1023. Jeho smyslem bylo chránit Boží Hrob a pečovat o poutníky, kteří navštívili Svatou zemi. Pro tento účel založili kostel sv. Jana a benediktýnský klášter se špitálem. V době, kdy křižáci okupovali Jeruzalém, měl tento řád spíše vojenský charakter. V r. 1133 byl řád uznán církví za samostatný, jeho členové nosili černý oděv s bílým křížem. (Není bez zajímavosti, že r. 1159 uvedl král Vladislav tento řád do Prahy k Juditinu mostu na Malé Straně. Za třicetileté války hájili členové řádu Prahu před Švédy).

Po dobytí Jeruzaléma muslimy odešli rytíři do Palestiny a r. 1291 na Kypr. Velmistř řádu (Magnus Magister) koupil r. 1309 od janovského piráta Vignol de Vignoli ostrov Rhodos, a bratrstvo bylo přejmenováno na Řád rytířů Rhodu. Velmistř byl volen doživotně a protože šlo o mnohonárodní organizaci, dělilo se členstvo na osm skupin podle jazyka, kterým mluvilo (francouzsky, italsky, anglicky, německy, provensálsky, španělsky, auvergněsky, aragonsky a kastilsky). Úředním jazykem byla latina, dorozumívacím francouzština.

Bratrstvo se dělilo na tři stupně: rytíři - s vojenskými povinnostmi (byli vybíráni výhradně z urozených římskokatolických rodin), kaplani - obstarávali duchovní stránku Řádu, a sloužící bratři - pomáhali rytířům ve vojenské službě, administrativě a jako špitální bratři.

Rytíři učinili z Rhodosu nedobytnou pevnost s dokonalým ochranným systémem, který se zachoval dodnes a je nádherným příkladem středověké pevnostní architektury. Kromě pevnosti vybudovali mohutné loďstvo, takže ovládli okolní ostrovy včetně Smyrny. Tím se Rhodos stal nejvýchodnější výspou křesťanství. Paláce uvnitř citadely na nás dýchají autentickým středověkem, nejpůsobivější je Palác velmistřů a Rytířský špitál, do kterého vstoupíme branou s tesanou dekorací (foto 1) na nádvoří, jež je uzavřeno dvoupatrovou arkádou. V přízemí, v obloukovými otvory zarámovaných skladových místnostech (foto 2) jsou umístěny archeologické nálezy (foto 3). Do horního

patra vstoupíme nádherným schodištěm do předsálí (foto 4) a za ním do hlavního špitálního sálu. Prostor, který nás zaujme svou rozlohou, působí neobyčejně vzdušně a odlehčeně (foto 5). Na východní stěně sálu je kaple s nádherně jemně řezanou dekorací (foto 6). Rytina z 15. století, umístěná v jedné z postranních kójí (foto 7) nám přiblížila podobu špitálu.

V pravé části pod auvergněským erbem leží nemocní, kterým je podáváno jídlo, v levé části pak umírající dostávají poslední pomazání a před lůžky jsou zesnulí zašíváni do rubášů a připravováni k pochování. Ve střední části kněz koná v kapli bohoslužbu.

Za působení Řádu ostrov vzkvátal a bohatl díky dokonalé organizaci a zásadě: modli se a pracuj. Úspěch a bohatství

však budí vášnivou, neukojitelnou závist a chamtivost, která sžítá lidstvo od nepaměti jako zhoubná nemoc. Touha zmocnit se plodů práce druhých vedla muslimského souseda, aby se stonásobnou převahou podnikl r. 1480 děsivý útok na citadelu, ten však byl odražen. Další pokus o dobytí Rhodu podnikl r. 1522 Sulejman I. Nádherný. Tentokrát byl útok úspěšný, po půl roce obléhání vydalo zbylých 180 rytířů pevnost Turkům a odešlo na Maltu.

Veškeré úsilí Řádu přišlo vniveč. Paláce byly zničeny, město vypáleno, obyvatelstvo decimováno. Následující čtyři století pod tureckou nadvládou byla ve znamení úpadku a drancování. Teprve počátkem 20. století, kdy Rhodos okupovala Itálie, byly ošetřeny a restaurovány helénské a gotické památky, ostrov zalesněn, vystavěna silniční síť a země kultivována.

Rytířský špitál dnes slouží jako archeologické muzeum, kde v bývalých hostinských a špitálních pokojích jsou vystavovány nálezy z minojských, mykénských a helénských dob. Mezi nejkrásnější patří Afrodité rhodská, z mořské pěny zrozená (foto 8) z 1. stol. př. Kr., která nadzvedává vlasy, aby lépe proschly - umělec tak vytváří zvláštní šerosvitný efekt. Dále sem patří skulptury Hélie z 2. stol. př. Kr. - boha tohoto ostrova, dále Asklépia, Hygei a mnohé jiné skvostné nálezy, které nám potvrzují tehdejší vysokou uměleckou a kulturní úroveň helénských obyvatel.

Marcela a Jan Smitovi

ZEMĚ LIDÍ objektivem JANA SMITA

DVĚ OCENĚNÍ PRACOVNÍKŮM ÚSTAVU FARMAKOLOGIE

Pracovníkům Ústavu farmakologie Lékařské fakulty UK v Hradci Králové se dostalo dvou ocenění ze strany České společnosti pro experimentální a klinickou farmakologii a toxikologii ČLS JEP. První cenu v soutěži o nejlepší publikaci v kategorii učebnic, skript a jiných pedagogických pomůcek získal autorský kolektiv Jiřina Martínková, Jaroslav Chládek, Stanislav Mičuda, Jolana Cermanová a Jiří Grim za skripta *Obecná farmakologie*. První cenu v soutěži o nejlepší vědeckou práci v kategorii klinické farmakologie získal autorský kolektiv Jaroslav Chládek, Luděk Šišpera, Jiřina Martínková, Stanislav Mičuda, Jiří Grim, Jolana Cermanová (všichni Ústav farmakologie LF UK Hradec Králové), Bořek Žaludek, Petr Sova a Aleš Franc (všichni Pliva LACHEMA a. s. Brno) za práci *Bioequivalence of two rimantadine tablet formulations in healthy male volunteers after single dose administration* (*Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics*, 2001, 39 (4), p. 179-184). Autorům obou publikací k významnému ocenění srdečně blahopřejeme.

NOVÁ PUBLIKACE Z REHABILITAČNÍ KLINIKY

V edici ALMA MATER nakladatelství Galén vyšla v nedávných dnech publikace přednostky Rehabilitační kliniky **MUDr. Vlasty Tošnerové, CSc.** „Movement Analysis in a Clinical Practice“ (ISBN 80-7262-164-5). Publikace byla vypracována v rámci „Commission of the European Communities - Cooperation in Science and Technology with Central and Eastern European Countries“. K vydání knihy paní doktorce Vlastě Tošnerové srdečně blahopřejeme.

KRÁLOVÉHRADEČTÍ AUTOŘI SE PODÍLELI NA PŘÍPRAVĚ CELOSTÁTNÍCH UČEBNIC

Nakladatelství Galén ve spolupráci s Karlovou univerzitou vydalo knihu doc. MUDr. Dagmar Lincové, CSc., prof. Dr. Hassana Farghali, DrSc., a kol. „Základní a aplikovaná farmakologie“. Autory kapitol v této rozsáhlé a významné učebnici, jejímiž pořadateli jsou pracovníci Farmakologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecné fakultní nemocnice, jsou i pracovníci královéhradecké Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové - **prof. MUDr. Jiřina Martínková, CSc.**, přednostka Ústavu farmakologie LF UK, **MUDr. Petr Dulíček, Ph.D.**, a **prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc.**, - oba pracovníci Oddělení klinické hematologie FN HK.

V nakladatelství Karolinum (Univerzita Karlova) vyšla kniha prof. MUDr. Vladislava Třešky, CSc., a kol. „Transplantologie pro mediky“. Jako spoluautoři se na přípravě této učebnice, jejímž hlavním autorem je vedoucí Transplantačního centra při Chirurgické klinice Lékařské fakulty UK v Plzni, podíleli také pracovníci naší fakulty a nemocnice - **MUDr. Pavel Měříčka**, vedoucí lékař Tkáňové ústředny, **MUDr. Pavel Navrátil, CSc.**, a **MUDr. Zbyněk Veselský** - oba pracovníci Urologické kliniky.

Všem shora jmenovaným autorům ke zdařilé reprezentaci královéhradecké Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice Hradec Králové srdečně blahopřejeme.

Psychoterapie se v poslední době stává nedílnou součástí péče o nemocné, a to nejenom o nemocné s duševními poruchami, ale také o somaticky nemocné, trpící bolestí či jinak psychicky strádá-

UŽITEČNÁ POMŮCKA

jící při svém tíživém zdravotním postižení. Lékař, ať již jde o psychiatra, internistu, praktického lékaře či lékaře jiné odbornosti, nepochybně občas pocítí potřebu předat pacienta do psychoterapeutické péče resp. mu tuto jako součástí běžnou se základní léčebnou péčí nabídnout. Tím se však často dostává do obtížné situace, neboť zpravidla nezná aktuální nabídku psychoterapeutické péče, a to zejména v případě, když by se měla uskutečňovat v dosahu bydliště mimohradeckého nemocného.

*Psychiatrická klinika Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové se pokusila v této svízelné situaci všem kolegům psychiatrům i lékařům jiných oborů napomoci. Připravila a za podpory firmy Janssen-Cilag v nedávných dnech vydala v Nakladatelství ATD Hradec Králové **Seznam psychoterapeutů regionu východní Čechy** (32 s., ISBN 80-86358-06-2). Seznam zahrnuje jména, adresy, telefonní čísla a základní odbornost osmdesáti sedmi psychoterapeutů z deseti okresů Královéhradeckého kraje a Pardubického kraje. Poskytuje i další základní informace důležité k rozhodování kam a za jakých podmínek nemocného k další specializované péči doporučit, a to především výčtem kategorií poruch, jež dotyčný psychoterapeut řeší resp. na něž se přednostně zaměřuje.*

Vedle tištěné formy bude adresář vystaven rovněž na webovské adrese Psychiatrické kliniky FN Hradec Králové (www.lfhk.cuni.cz). Tato elektronická verze seznamu bude také průběžně revidována a doplňována.

Poděkování za užitečnou pomůcku patří nejenom vedení Psychiatrické kliniky, ale především redakčnímu týmu adresáře - PhDr. Libuši Slabé, Mgr. Zuzaně Lenderové a MUDr. Vladislavě Tvrdé, za technickou spolupráci paní Zdence Šimůnkové a za laskavou organizační spolupráci PhDr. Lence Müllerové, zástupkyni firmy Janssen-Cilag.

Redakce

scan

Redakční rada: doc. MUDr. Jiří Bittner, CSc., doc. PhDr. František Dohnal, CSc., MUDr. Ivan Drašner, Mgr. Martin Formánek, doc. MUDr. Herbert Hanuš, CSc., Ing. Rudolf Horák, prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc., Ing. Eva Kvapilová, PhDr. Vladimír Panoušek, Jaroslava Pečenková, Mgr. Libuše Plášilová, prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., Miroslav Všečeka.

Redakce: Fakultní nemocnice, 500 05 Hradec Králové, tel. 049/5832222 (tel. ve FN 2222)